

MALMÖ UNIVERSITY

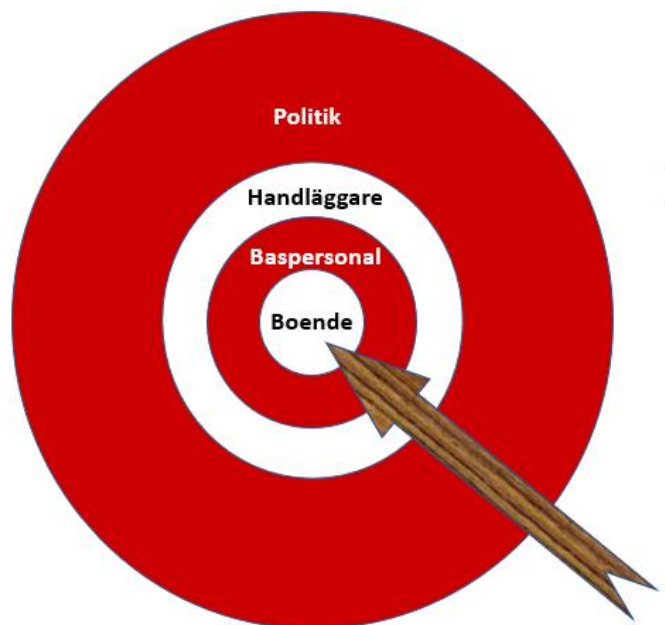
Individens behov i praktiken?

En etnografisk fallstudie om styrande principer i den kommunala boendeprocessen för personer med intellektuell funktionsnedsättning

Person-centered Care in Practice?

An Ethnographic Case Study on Governing Principles in the Municipal Process of Supported Accommodation for Persons with Intellectual Disability

Sofia Thole Kling
Ledarskap och offentlig organisation
Examensarbete magisternivå
15 hp
VT, 2020-08-17
Handledare: Mats Fred

Abstract

In the last few years, the idea of person-centered care within social services has grown in popularity, seen from a public discourse driven by the National Board of Health and Welfare. Inclusion and empowerment are cornerstones in the Swedish Act concerning Support and Service for Persons with Certain Functional Impairments (LSS). But is the individual's mandate the ruling principle also in practice? In this essay, the municipal LSS process is studied from the viewpoint of professional logics and how they manifest in practice. Previous research has been carried out in the fields of classical professional logic and the competing organizational professional logic. Together with these, I examine a user-mandate professional logic.

By using the qualitative methods of ethnography and case study, I study agents from three municipalities with an overall well-managed care for the target group. Principal agents are care managers and care givers' staff working close to the residents. These functions are organizationally separated into different units where the manager investigate the individuals' needs, forward investigations, and decisions to care givers and then review the given social services. Also studied are other agents that have a filtering function of the logics. The principles and practical application of the logics are analyzed from knowledge base, control, authority, discretion, and authority.

In the analysis, I have concluded that the occurrence of the different logics varies in strength in the different phases of the process. One distinct example of an organizational decoupling is the formal review where the thought order of the process could be viewed as a "red thread", running from manager to care giver and back. The empirics show that the red thread takes another route or is cut off somewhere along the route. The informal cooperation, rather than the formal, indicates greater dynamics in the interplay between the logics.

Keywords

Institutional logics, disability studies, user-mandate, professionalization

Sammanfattning

De senare åren har det gått mode i tal om att sätta individen i centrum inom socialtjänsten. Självbestämmande och delaktighet är hörnstenar i Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387). Men är brukarens behov styrande i praktiken? I uppsatsen studeras LSS-processen utifrån ett slags organisatoriska ideologier, s.k. professionella logiker, och hur de tar sig uttryck i praktiken. Sedan tidigare är det känt att professionella logiker som domineras av hierarkier respektive av klassisk kompetens konkurrerar med varandra. I det teoretiska ramverket deltar även en brukarmandatslogik.

I denna etnografiska kvalitativa fallstudie studeras tre kommuner som i huvudsak har en välskött LSS-verksamhet. Huvudaktörer som studeras är biståndshandläggare på beställarenheter och baspersonal på utförarens boenden men också andra aktörer som filtrerar logikerna studeras. Logikernas principer och praktisk applicering av dessa analyseras utifrån kunskapsbas, kontroll, auktoritet och handlingsutrymme samt dokumentation.

I analysen har jag kommit fram till att olika logiker visar sig olika starka i processens olika faser. Ett tydligt exempel på nyinstitutionell särkoppling är den formella uppföljningen handläggare ska göra av hur arbetet faktiskt genomförts i den boendes närmiljö. Här ser vi att den röda tråden som är tänkt att gå från beställare via utförare och tillbaka ibland tar en annan väg eller klipps av någonstans på vägen. Den informella samverkan pekar på större dynamik än den formella i samspelet mellan logikerna.

Nyckelord

Institutionella logiker, LSS, brukarmandat, professionalisering

Innehållsförteckning

1. Inledning/problemformulering.....	1
1.1 Syfte och frågeställningar	4
1.2 Avgränsningar.....	4
1.3 Uppsatsens disposition.....	5
2. Från patient till medborgare till...?.....	6
2.1 Organisatoriska fält och institutioner.....	6
2.2 Människobehandling med lite evidens.....	8
2.3 Medicinska och sociala paradigmen.....	9
2.4 Boende för vem och hur?.....	11
2.5 LSS-processen och social dokumentation	13
2.5.1 LSS-processen.....	14
2.5.2 Standardisering av arbetsätt.....	16
2.6 Studiens positionering.....	18
3. Teoretisk referensram	19
3.1 Institutionella logiker	19
3.2 "Översättare".....	21
3.3 Olika mandat för professionalism.....	23
3.3.1 Yrkesprofessionalism.....	26
3.3.2 Organisationsprofessionalism	27
3.3.3 Brukarmandatsprofessionalism.....	29
3.4 Analysmodell	32
4. Metod	34
4.1 Forskningsdesign och metod.....	34
4.2 Val av fall och intervjupersoner.....	36
4.3 Tillförlitlighet och äkthet	38
4.4 Etiska aspekter	39
5. Resultat och analys	41
5.1 Utredningsfasen – Yrkesprofessionalismen utmanas	41
5.2 Översättarnas fas – Medicinskt och organisatoriskt stark logik	46
5.3 Genomförande - Gränsdragningar i integritet och tid mellan baspersonal och brukare .	51
5.4 Uppföljning som överraskar alternativt inte blir av	59
6. Slutsatser och diskussion	63

6.1 Sammanfattning resultat och slutsats.....	63
6.2 Diskussion.....	67
6.2 Vidare forskning	68
Källförteckning	
Bilagor.....	
1. Empiriskt underlag.....	
2. Översättningsstrategier enligt Røvik.....	
3. Idealtypsmatris medicinska och sociala paradigmm samt logiker.....	

Figurbeteckningar

Fig. 1	Förenklad karta över LSS-processen	s. 13
Fig. 2	Faserna i LSS-processen	s. 14
Fig. 3	ICF-modellen med de olika komponenterna och interaktionen mellan dessa	s. 17
Fig. 4	Yrkesprofessionalism kontra organisationsprofessionalism (Framtagen utifrån Evetts, 2006b)	s. 24
Fig. 5	Spänningsfält som aktiveras vid professionalisering (Arvidsson, 2018, s. 163)	s. 25
Fig. 6	Inbördes relation mellan tävlande professionella logiker	s. 25
Fig. 7	Professionella logiker (Järkestig-Berggren, 2015, s. 725 – 726)	s. 26
Fig. 8	Analysmodell professionella logiker	s. 33
Fig. 9	Resultat i utredningsfasen	s. 42
Fig. 10	Resultat i översättarnas fas	s. 47
Fig. 11	Resultat i genomförandefasen	s. 52
Fig. 12	Resultat i uppföljningsfasen	s. 61
Fig. 13	Resultat i LSS-processens fyra faser	s. 65

Egen illustration/figur på framsidan

1. Inledning/problemformulering

Sveriges riksdag ratificerade 2008 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD, 2006). Några decennier tidigare hade ett skifte påbörjats från ett välgörenhets- mot ett rättighetsperspektiv. Behovet av ett synsätt på de berörda som medborgare som alla andra och inte som passiva patienter tog sig uttryck bland annat i den nationella handlingsplanen *Från patient till medborgare (prop. 1999/2000:79)*. FN:s övervakningskommitté av konventionen visar dock i sina rekommendationer till Sverige att perspektivskiftet till stor del fortfarande saknas i praktiken (Ahlgren et al, 2019:24). Med Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387), LSS, har en bred målgrupp utmejslats av alla de som berörs av funktionshinderpolitiken. Vi ska titta närmare på boende enligt LSS.

De senare årens uppmärksammade missförhållanden som inlåsningar och vanvård på LSS-boenden visar på ett förhållningssätt som inte präglas av en syn på de boende som bärare av mänskliga rättigheter. Inspektionen för Vård och Omsorg (IVO, 2020) har kritiserat ett antal kommuner och har nu boendemiljö för personer med funktionsnedsättning som ett av sju prioriterade riskområden 2018–2020. Ur denna aspekt är det intressant att uppföljning av insatserna sällan blir av på kommunal nivå. Det är något jag fått signaler på från biståndshandläggare före undersökningen och som också bekräftats av empirin i undersökningen.

Samtidigt har det blivit mode i att tala om att sätta individens behov i centrum och att tillämpa Socialstyrelsens manualbaserade metod för detta. Det finns också en trend till professionalisering av baspersonal och miljön närmast den boende som pekar på en annan ambitionsnivå än den som ofta syns i media. Inom personlig assistans har forskare sett tecken på arbetsformer där de yrkesverksamma utgår från ett mandat från brukaren, det vill säga personen som bor eller ska bo på LSS-boende (Socialstyrelsens termbank, 2013).

Vi kommer i undersökningen att bekanta oss närmare med olika styrande principer, så kallade professionella logiker. De professionella logikerna utgår från olika perspektiv där organisationen, professionen respektive brukaren är den auktoritet vars kompetens och röst är starkast.

När vi tittar på aktörerna gör vi det både generellt genom att titta på hur aktörer agerat historiskt men förstås också specifikt utifrån fallets empiri. Aktörer som studeras specifikt är biståndshandläggare och baspersonal men även så kallade ”översättare”, levande och icke-levande aktörer som filtrerar kommunikationen mellan biståndshandläggare och baspersonal.

När LSS infördes var det genom en bred politisk konsensus med vaga målformuleringar som *delaktighet* och *goda levnadsvillkor*. Ett antal akademiska skrifter och handledningar riktade till bland annat biståndshandläggare på beställarenheter gavs ut åren kring ikraftträdandet av LSS. Det var då inte bara biståndshandläggarnas kompetens om lagstiftningen i sig som behövde förbättras men också deras kompetens i hur de på rätt sätt skulle tolka den sökandes behov (Lewin 1998, s. 226).

Med den roll och akademiska utbildning samt det mandat från den egna kompetensen biståndshandläggarna har är det lätt att anta att de agerar utifrån en klassiskt professionell logik enligt Brante (2009). På den myndighets-/beställarenhet där de arbetar definieras de boendes behov och rättigheter i beslutade insatser som formuleras i social dokumentation i form av beställningar till utförarsidan och baspersonalen. På liknande sätt skickar legitimerade sjuksköterskor, fysioterapeuter och arbetsterapeuter som lyder under Hälso- och sjukvårdslag (2017, s. 30), HSL, medicinska ordinationer till utförarna som även kan innebära att baspersonalen hjälper boende med sjukgymnastik.

Det finns också andra logiker än den yrkesprofessionella som kan vara satta i spel i LSS-processen. Forskning kring managementbyråkrati visar på en undanträngning av klassisk professionell logik. När förtroendevalda överlämnar beslutsmandat till chefer ökar antalet byråkrater vilket betyder att administration och rapportering uppåt i organisationen ökar på bekostnad av kärnverksamheten. När administration trycks utåt i verksamheterna sprider sig managementbyråkratin längre och längre utåt och närmare de som ska ta del av kärnverksamhetens service (Hall, 2012). Det skulle alltså kunna vara så att förhållandena gör att biståndshandläggare och baspersonal agerar utifrån organisationens intresse snarare än utifrån den egna eller brukarens kunskap om ett väl utfört arbete.

Klassiskt professionell respektive organisationsprofessionell logik är dock relativt nya företeelser inom LSS verksamhetsområde. Historien för personer med intellektuell funktionsnedsättning

visar en målgrupp som länge förtryckts och behandlats som mindre värd. I bästa fall har historien präglats av ett vårdparadigm med individen som objekt (Grünewald, 2008).

Framsteg har gjorts framförallt utifrån tre olika drivkrafter: 1) Den etisk-humanistiska drivkraften som låg bakom mycket av pionjärtidens filantropiska men otillräckliga insatser. Den låg bakom föräldrarörelsens tillväxt men är inte tillräckligt förankrad i befolkningen eller hos förtroendevalda för att ensam motivera insatser för goda levnadsvillkor. 2) Den juridiska kampen för mänskliga rättigheter som varit nödvändig för att sätta ramarna för rättigheterna men som riskerar att skyla över de humanistiska motiven och som inte kan omfatta innehållet i en omsorg såsom bemötande och självbestämmande. 3) Ökade kunskaper om tillståndet utvecklingsstörning. Det är särskilt viktigt att de fortlöpande når de som ska tillämpa dem.

Framöver är sannolikt den avgörande drivkraften kunskaper om tillståndet utvecklingsstörning. Men sedan ansvaret förflyttats till kommunerna har kompetensutvecklingen brutit, menar Grünewald (Ibid, s. 474). Utifrån den begynnande professionaliseringen, och möjligheten att det istället för beslutsfattare kan vara de som ska genomföra besluten som påverkar människors liv (Brunsson, 2002), är det inte minst intressant att undersöka hur det ser ut ”på golvet” där kärnverksamheten utförs.

Utförarenheternas baspersonal är de som direkt arbetar med de boende. Utifrån biståndshandläggarnas beställningar och beslutade insatser specificerar den boendes kontaktperson på boendet hur de ska arbeta i en genomförandeplan som ska guida personalen i hur de sedan genomför arbetet. Större delen av personalen har inte högskoleutbildning men under senare år har en lång rad kommuner infört allt fler befattningar med krav på just detta (Arvidsson, 2019). Samtidigt rimmar LSS principer om självbestämmande och delaktighet väl med tanken på en logik där brukarens kunskap om sina egna behov är styrande. Att en brukarmandatslogik (Järkestig Berggren, 2015) skulle vara ett professionellt förhållningssätt är därför en självklar del av undersökningen. Brukarmandatslogiken är dock framtagen utifrån personlig assistans som är en verksamhet där individen tydligt står i centrum för insatsen. Jag undersöker ändå hur den kan uttrycka sig inom ramen för en mer institutionaliserad boendeform.

1.1 Syfte och frågeställningar

I LSS-processens arbete mot mer självbestämmande och delaktighet för de boende är det viktigt för handläggare och baspersonal att förstå sammanhanget de själva verkar i. En ambition med uppsatsen är att den ska kunna vara till nytta för de aktörer som är eller borde vara centrala i LSS-processen. Min förhoppning är att kunna bidra till att de olika aktörerna ser nya aspekter av sin egen och andra aktörers roll utifrån de logiker som studeras och att denna kunskap kan användas i utvecklingen av samverkan.

Jag hoppas med uppsatsen också kunna bidra till teoretisk förståelse för hur logikerna yttrar sig i just denna sorts institutionaliserade boendeform för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Logikerna kan ta form i tanke men också i förutsättningar som organiseringen ger och i hur arbete utförs i praktiken.

Mitt empiriska fokus är på LSS-processen och vad som händer kring och i samband med dess olika delar 1) utredning och beställning, 2) upprättande av genomförandeplan, 3) praktiskt genomförande samt 4) uppföljning. Utöver handläggare och baspersonal studeras levande och icke-levande aktörer som kommer in i skärningspunkten av de faser som handläggare och baspersonal har och som antas kunna påverka samverkan. Jag kallar dessa aktörer ”översättare”.

Utifrån det övergripande syftet med studien kommer följande frågeställningar att besvaras:

- Hur uttrycker sig olika professionella logiker i LSS-processens faser i praktiken?
- Och hur ser balansen mellan dessa ut?

1.2 Avgränsningar

Jag kommer att undersöka hur framförallt handläggare och baspersonal relaterar till kunskap, profession, samverkan och de boende. Inspirerad av uppdelning mellan prat, beslut, praktik och effekter (Pollitt & Bouckaert, 2017, s. 13 - 14) kommer uppsatsen i stor utsträckning fokusera på prat och praktik. Jag kommer även att titta på vad översättare relevanta för informationsöverföringen dem emellan uttrycker och hur baspersonal agerar i praktiken inklusive

mig själv. Det innebär att jag kommer kunna säga något om tanke och handling men inte något om besluten som ligger till grund för organiseringen. Underlaget är också väl litet för att säga något om effekterna även om jag försöker mig på det i en bredare diskussion.

1.3 Uppsatsens disposition

I kapitel 2 ges en bakgrund som syftar till att sätta frågeställningen och verksamhetsområdet i ett sammanhang. Sammanhanget delas upp i organisatoriska fält och institutioner, människobehandlande organisationer med lite evidens, medicinska och sociala paradig kopplade till behandlingen av målgruppen, lagstiftning samt den utvalda delen av LSS-processen och social dokumentation.

Därpå följer i kapitel 3 metodkapitlet som jag har valt att hålla kort med fokus på forskningsdesign, val av fall och intervjupersoner, tillförlitlighet och äkthet samt etiska aspekter.

I kapitel 4 ges en teoretisk referensram utifrån institutionella logiker med olika professionella logiker som analysperspektiv samt översättare som kan bidra till ändrade logiker i fasen mellan handläggare och baspersonal. Avslutningsvis redovisar jag en analysmodell.

Resultat- och analyskapitel med nummer 5 följer de konkreta frågeställningarna och leder över i det sista kapitlet 6 med slutsatser och en bredare diskussion som härför till problemformuleringen. Litteraturförteckning återfinns i kapitel 7.

2. Från patient till medborgare till...?

Det här kapitlet syftar i huvudsak till att ge en bakgrund till fallet. Det innehåller också vissa fakta och antaganden som det teoretiska ramverket bygger vidare på. Inledningsvis använder jag mig i undersökningens sektion 2.1 av LSS som organisatoriskt fält. Det ingår i den nyinstitutionella teoribildningen som också förklaras i relation till fallet i samma kapitel. De olika betydelseerna av begreppet institution, som båda är aktuella i undersökningen, redogörs också för. I sektion 2.2 tittar vi närmare på människobehandlande organisationer. Därefter görs en kortare reflektion kring hur målgruppen personer med intellektuell funktionsnedsättning betraktats utifrån medicinska och sociala paradig i sektion 2.3.

I sektion 2.4 ges en beskrivning av LSS-lagstiftningen med fokus på målgrupp och på boende som insats. I sektion 2.5 går vi sedan närmare in på de delprocesser och huvudaktörer som är aktuella i LSS-processen. För att följa den röda tråden tittar vi på hur dokumentationen följer den sökande. Sist, men inte minst, anges studiens positionering i sektion 2.6.

2.1 Organisatoriska fält och institutioner

Institutioner är ett svårdefinierat begrepp som omfattar både organisationer och normer knutna till dessa. ”Med begreppet institution avses en uppsättning normativa och regulativa strukturer eller symboliska system som uttrycker en kollektivt delad uppfattning som kan vara mer eller mindre uttalad och medveten och mer eller mindre tydlig och synlig” (Ahrne & Papakostas, 2002, s. 48). När en handling upprepas och ett tydligt mönster uppstått har handlingen institutionaliserats. Det kan handla om en uppsättning av olika företeelser som arbetspositioner, organisations- och processkartor, arbetsbeskrivningar, policyer och kontrakt (Meyer & Rowan 1977, s. 343).

I vardagligt tal i Sverige förknippas institutioner ofta med de vårdinrättningar som började avvecklas först på 80-talet. Institutionerna var en boendeform där människor med funktionsnedsättning inte hade valfrihet och möjlighet att välja vad, hur, med vem och när. Liksom vad man vill göra, hur, med vem vill man bo och när man ska göra det. Kan man inte välja det då bor man i en institution. Artikel 19 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning statuerar rätten att inte bo på institution men i praktiken används LSS,

och inte konventionen, för att bedöma och uppfylla behovet av boende (Lagen som verktyg, 2019).

Organisatoriska fält (DiMaggio & Powell, 1983) innebär organisationer som aggregerat utgör ett erkänt institutionaliserat område. Fältidén innebär både att organisationer med faktiska kopplingar såväl som aktörer och organisationer med strukturella likheter är del av ett organisatoriskt fält (Ibid, s. 225). Vi behöver även tänka såväl vertikalt som horisontellt. I fallet med LSS-boende kan man tänka sig olika representanter för offentliga myndigheter på nationell nivå som regering, riksdag och Socialstyrelsen. Man kan också tänka sig myndigheter på regional nivå som olika vårdinstanser. Sist men inte minst finns på kommunal nivå en hierarkisk organisation där ett tänkt top down-perspektiv går från kommunfullmäktige ner genom ansvarig nämnd och ut genom *beställarenheter* till *utförarenheter* där policyer slutligen omsätts i praktik. I uppsatsen ligger fokus på denna den mest brukarnära kommunala nivån men med utgångspunkt i nationell policy. Såväl tjänstemän som förtroendevalda ingår i det organisatoriska fältet. Och inte minst intresseorganisationer samt lokala funktionshinderråd och brukarråd har varit med och drivit på utvecklingen.

När vi fokuserar på strukturella likheter är andra LSS-insatser som personlig assistans intressanta men även människobehandlande organisationer i vidare bemärkelse. Mer om dessa senare. I denna uppsats är några av dessa aktörer med. Också leverantörer av produkter och service relaterade till IT och själva bostaden är av intresse. I praktiken innebär mitt användande av LSS som organisatoriskt fält att jag också kan göra ett bredare empiriskt urval med respondenter och informanter från flera kommuner.

Användningen av organisatoriska fält förutsätter ett erkännande av den nyinstitutionella teorin (Meyer & Rowan, 1977). Den nyinstitutionella teorin innebär att organisationer har som främsta mål att anpassa sig till omgivningen för att få legitimitet. På så sätt får de tillgång till resurser som ökar organisationens möjlighet till överlevnad. Det kan dock uppstå konflikter mellan det som av omgivningen betraktas som legitimt och vad som krävs för att genomföra den praktiska verksamheten. För att lösa den konflikten tenderar organisationer att särkoppla de formella strukturerna från de informella. I vårt exempel är uppdelningen av LSS-verksamheten i beställare och utförare ett exempel på särkoppling av de formella strukturerna. Med en särkoppling kan de

yttre förväntningarna uppfyllas samtidigt som verksamheten i praktiken sköts på ett lämpligt sätt som uppfyller de krav som mottagaren av servicen har. (Ibid).

Ett institutionellt ramverk innebär att en bredare kontext av problematisering är relevant och att det därmed är intressant att relatera faktorer på makronivå som politiska och administrativa element till processer på mikronivå avseende hur organisationer och professionella anpassar sig till externt tryck (Novotna, 2014). På makronivå har den aktuella undersökningen idékällan LSS som filtreras genom idéer knutna till logiker med olika handlingsmandat och kunskapskällor. Historiens vingslag är en viktig ingrediens i en nyinstitutionell analys eftersom nyinstitutionalism har som grundidé att institutioner är tröga och svårföränderliga. En huvudtes är att reformer kommer uppifrån, men kontextualiseras och översätts utifrån lokala förutsättningar, framförallt lokalt eller professionellt utvecklade normer och rutiner (Hall, 2012, s. 76 - 77).

2.2 Människobehandling med lite evidens

Personer med intellektuell funktionsnedsättning tar emot samhällsservice från människobehandlande organisationer (Hasenfeld, 2010), såväl i verksamheter som alla ska få del av som utbildning men förstås också i LSS-verksamhet som avlösare, ledsagare, personlig assistans, daglig verksamhet och boende enligt LSS. Människobehandlande organisationer beskrivs som nationalstatens medel för att hantera mänskliga förhållanden som av någon anledning anses vara problematiska. Människan är ett slags "råvara" och uppgifterna handlar om att definiera, förändra eller bibehålla mänskliga beteenden och egenskaper (Ibid). Inom LSS-verksamhet är det biståndshandläggare som definierar behov och rättigheter medan det är baspersonal som i praktiken arbetar för att bibehålla eller ändra brukarnas egenskaper även om det senare är omtvistat och inte alls så självklart som i skolan (Arvidsson, 2019, s. 30).

Sådant som särskiljer LSS från andra människobehandlande organisationer är att det är vanligt med fleråriga och livslånga insatser, att medicinska och sociala sätt att se på och arbeta med verksamheten samexisterar, att kunskapsbasen är divergent samt att det finns en begynnande

(eller pågående) professionalisering och också en stor handlingsfrihet i brukarnära insatser (Arvidsson, 2019).

Den mesta forskningen om välbefinnande för personer på LSS-boenden (Supported Accommodation) handlar om vad som händer på boendet, tillgänglighet till samhällsbaserade aktiviteter, valfrihet och utmanande beteenden (Bigby & Beadle-Brown, 2018). I mycket mindre utsträckning har det forskats på fysiskt, materiellt och känslomässigt välbefinnande, sociala relationer och rättighetsaspekter. Mycket lite av forskningen involverar de subjektiva erfarenheterna som personer med intellektuell funktionsnedsättning har. Bigby & Beadle-Brown föreslår forskning som skulle göra skillnad för målgruppens livskvalitet där baspersonals och ledares arbetspraktiker väger tyngst. Metoder med evidens är Practice Leadership (praktiknära ledarskap enligt Mansell & Beadle-Brown) samt Active Support (Mansell & Beadle-Brown, 2012). Active Support är ett arbetssätt som handlar om att skraddarsy det stöd som personer med IF får från medarbetare och andra för att tillgodose alla behov genom att använda sig av de fyra principerna 1) Varje ögonblick har potential, 2) maximera valmöjligheter och kontroll, ge assistans, 3) lite och ofta med 4) graderad assistans. Svårigheter med implementeringen av dessa metoder betyder dock att mer forskning kring detta behövs.

I Sverige har LSS som verksamhetsområde annars utmärkts av avsaknad av evidensbaserad praktik med undantag för tydliggörande pedagogik och Alternativ Kompletterande Kommunikation, AKK. En annan generell utvecklingstendens är specialisering, som exempelvis habiliteringens divisionaliserade arbetsuppdelning kontra integrering, där de numera avvecklade institutionerna är ett arv från förr som ibland gör sig påmint (Arvidsson, 2019).

2.3 Medicinska och sociala paradig

I denna sektion kommer jag att lyfta de medicinska och sociala paradig som är med och bestämmer vår syn på personer med intellektuell funktionsnedsättning, IF. Detta för att synliggöra växelverkan mellan nutid och historia och hur den hänger ihop med olika logiker.

Att vi alls kan prata om människor med intellektuell funktionsnedsättning som grupp beror på den klassificering som görs utifrån medicinska, sociala eller relationella analyser. En viktig aspekt av ledning och organisering av verksamheter för dessa personer är hur man konstruerar

dem som grupp. Det finns ett nutida narrativ som handlar om en kronologisk resa från förtryck och institutionalisering av utvecklingsstörda till befrielse, inkludering och medborgarskap. Det medborgarskapsideal som personer med intellektuell funktionsnedsättning har är ett post-institutionellt medborgarskap som bygger på att medborgaren har den kognitiva kapacitet som personen saknar. Ändå genomsyras arbetet på dagens gruppboende av normen att de boende ska agera så rationellt som möjligt. Statens makt över målgruppen har inte försvunnit men antagit nya former menar Altermark (2017).

Det finns en klassisk vetenskaplig konflikt mellan naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga synsätt. Uppdelningen ger upphov till spänningar som inte bara handlar om vetenskap men om organisering i praktiken, såsom organisatoriska strukturer och vilka yrkesutbildningar som kommer ifråga när LSS-området ska bemannas (Arvidsson, 2019, s. 105, 125). Den medicinska förklaringsmodellen har sina rötter i sjukvård och medicinsk vetenskap och är den äldsta förklaringsmodellen.

Den sociala förklaringsmodellen uppstod delvis som protest mot den medicinska traditionens stora dominans (Lindberg och Grönvik, 2011). Säkert bidrog också det kollektiva dåliga samvetet över hur man under årtiondena mellan 1910 och 1940 behandlade målgruppen ur ett rashygieniskt synsätt om subhumana, ickebehandlingsbara individer med sterilisering och inlåsning på anstalter som konsekvens (Grünewald, 2008).

När det i människobehandlande organisationer handlar om att definiera, bibehålla eller förändra klienterna finns en i sammanhanget intressant koppling mellan ontologi (verklighetssyn), människosyn och epistemologi (kunskapssyn/förhållandet mellan kunskap och lärande). Därifrån är det nära att ta nästa steg till lärandeteori, och särskilt om man tänker sig att på pedagogisk väg förändra de boendes egenskaper i syfte att uppfylla LSS intentioner om självbestämmande och delaktighet.

Det naturvetenskapliga paradigmet har som följeslagare teorier om lärande och kunskapssyn såsom behaviorismen. Genom historien har den tagit sig uttryck i att vårdhem och andra som arbetat med personer med intellektuell funktionsnedsättning fokuserat på förändring av beteende, betingning, stimuli och respons samt att omgivningens betydelse för individen inte ansetts vara av större vikt. Vården har ett självklart värde i sig men om sjukvård och kroppsligt

omhändertagande dominerar logikerna vi studerar finns en risk för att det sociala kommer i skymundan och därmed frågor om etik och syfte med insatserna. ”I ett livlöst, mekaniskt universum finns inget som är gott eller ont, bra eller dåligt” (Sommar & Vinter i P1, 2020.).

Westlund & Sjöberg (2010) har tankar kring vad ett socialt synsätt kan innebära. Några hypoteser är att det sociala synsättet har fokus på möjligheter och problemlösning, att det gör omsorgen till kärntjänst och sjukvården till en stödtjänst och att det är meningsfullt och hälsobefrämjande. Det sociala paradigmet är egentligen flera olika och svårare att nagla fast då de inte är lika lätta att hänga upp på något entydigt paradigm. Bornemark (2018) är en forskare som visat på alternativ till positivismen eller ”ratio” med vad hon sammanfattar som ”intellectus” och som utgörs av humaniora, religion och konst. Det sociala synsättet blev tydligt med 1985 års omsorgslag (SFS 1985:568). I och med lagen skulle alla personer som omfattades av den ha ett individuellt boende och alla vårdhem avvecklas.

Det sociala paradigmet innebär en annan syn på människan än som ett objekt, exempelvis som rationell och social inom ramen för socialkonstruktivismen (Drew, 2020). Synen delas av den demokratiska teorin, som starkt betonar människan som regissör i sitt eget liv och betydelsen av jämlika relationer där man medvetandegör individen om dess rättigheter (Freire, 1970). Att föräldrar på 1950-talet slöt sig samman i föreningar var startskottet på lagstiftning för målgruppen och den normaliseringsprincip som tio år senare formulerades. Den innebar att livet för de utvecklingsstörda skulle vara ”så nära det normala som möjligt” oavsett begåvningshandikappets svårighetsgrad. Integrering av insatserna i samhället blev en metod för att nå normaliserade livsvillkor (Grünewald, 2008).

2.4 Boende för vem och hur?

LSS målgrupp fick etappvis större självbestämmande och inflytande från 1960-talet och framåt då omsorgslagar togs fram och modifierades. 1994 började Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387), LSS att gälla. Syftet med lagen var att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagen och att de ska få möjlighet att leva som andra. Lagen välkomnades av dem med funktionshinder, deras anhöriga och organisationer (Grünewald, 2008. s. 191 - 194).

Den som har insatsen bostad med särskild service för vuxna har en lägenhet med ett eget hyreskontrakt och betalar själv hyra och sin hemförsäkring, mat, el med mera. Alla som bor på en gruppboende eller i en serviceboende har en särskilt utsedd ansvarig kontaktpersonal på sitt boende. I insatsen ingår att den enskilde ska ta emot stöd av personal och vara delaktig i alla göromål i sin bostad. Socialtjänstlagen (SoL) och LSS överlappar varandra i det att de omfattar samma insatser men SoL gäller för målgruppen barn, ungdomar och vuxna med mindre omfattande funktionshinder (Socialstyrelsen, 2020).

Frågeställningen i uppsatsen riktar in sig på personer med intellektuell funktionsnedsättning som är berättigade insatsen LSS-boende. Målgruppen för LSS-boende är dock bredare, vilket också historiken visar bland annat i det att man på vårdhem blandade personer med IF med personer med missbruk, personer med epilepsi och personer med psykisk problematik (Grünewald, 2008).

De personer som kan få insatser tillhör någon av de tre s.k. personkretsarna:

1. med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,
2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller
3. med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

De två första personkretsarna beslutas utifrån diagnos medan personkrets 3 beslutas av LSS-handläggare. 80 procent av dem som får stöd av LSS tillhör personkrets 1 och 2.

Det är LSS 9§9 som anger rätten till bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna.

Gruppboende är till för personer som behöver mycket stöd och hjälp i sin vardag. Gruppboenden består oftast av fyra till sex lägenheter i samma byggnad. I gruppboenden har de boende tillgång till gemensamma utrymmen.

Serviceboende är till för personer som behöver lite mindre stöd i vardagen. Serviceboenden är oftast en lägenhet som är knuten till en gruppboende där personal och gemensamma utrymmen

finns. Dessa lägenheter kan exempelvis vara utspridda i ett bostadsområde, samlade i ett trapphus eller på en särskild våning i ett hus.

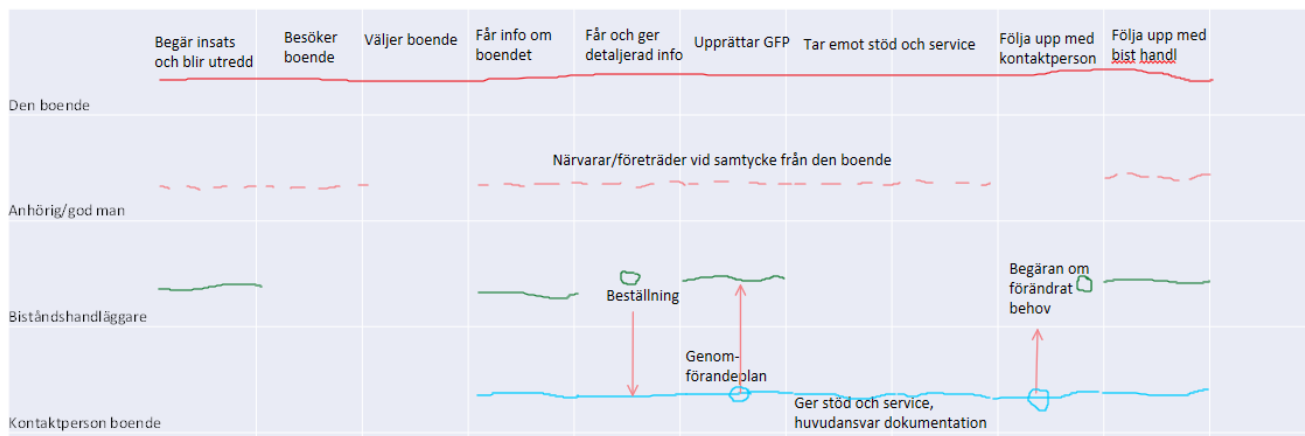
I förarbetena till LSS beskrivs boendeformen annan särskilt anpassad bostad för vuxna som en bostad med viss grundanpassning men utan fast bemanning, som är anvisad av kommunen. I denna boendeform ingår inte omvårdnad och inte heller fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Om den enskilde behöver stöd och service i anslutning till boendet kan personen ansöka om andra insatser enligt LSS – till exempel personlig assistans och eller ledsagarservice. Personen kan också ansöka om stöd i form av hemtjänst eller boendestöd enligt socialtjänstlagen (SFS 2001:453; Socialstyrelsen, 2018).

Ungefär 25 procent av vuxna med IF har personlig assistans, resten bor i LSS-boende enligt en undersökning av Assistanskoll (Independent Living Institute, 2019). Det är främst personer med flerfunktionsnedsättning som har personlig assistans. Annars är det svårt att få personlig assistans och många med lindrig IF vill hellre bo i gruppboende eller serviceboende (Ibid).

2.5 LSS-processen och social dokumentation

Det nyinstitutionella perspektivet innebär att organisationer aktivt producerar och använder dokument i syfte att framstå som legitima inför omvärlden. I fokus för perspektivet är dokumentens produktionsprocess, vilken kan användas för att studera maktförhållanden i en organisation (Justesen & Mik-Meyer, 2011, s. 106). Uppsatsens underliggande urval av logiker möjliggör en maktanalys i det att chefsnivå, (professionell) medarbetarnivå och medborgarnivå är de legitimerande grunderna för ett visst agerande. Jag vill avseende dokumenten främst peka på hur de används eller inte används.

Det finns en stor komplexitet i antalet aktörer involverade i LSS-processen, vilken kan beskrivas med en processkarta. Nedan en förenklad sådan där chefer, HSL-aktörer, förtroendevalda, anhöriga och externa experter inte är med. Uppsatsen fokuserar på biståndshandläggare, baspersonal, funktioner de själva lyfter och i möjlig mån de boende som aktörer.

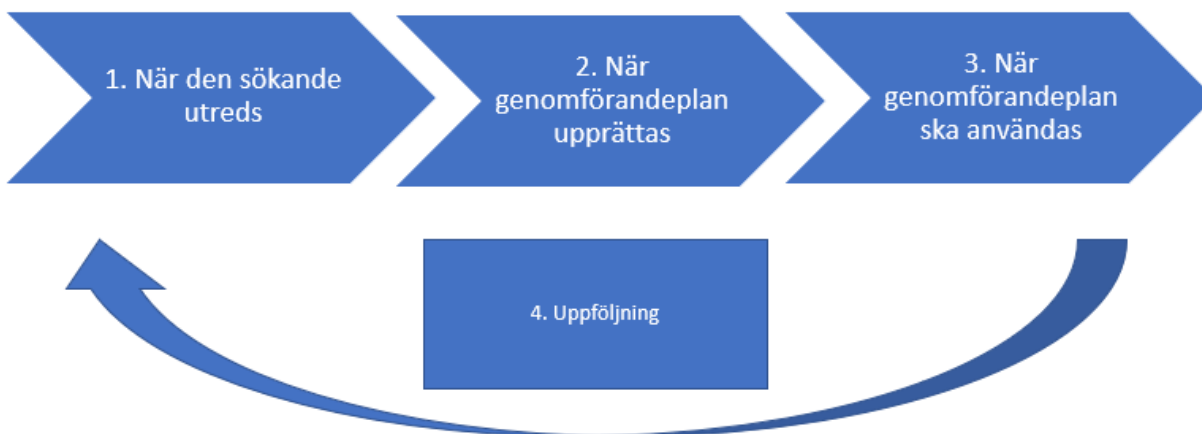

Figur 1. Förenklad karta över LSS-processen

All LSS-verksamhet, med undantag för personlig assistans där den enskilde själv är arbetsgivare, har dokumentationsskyldighet enligt Förvaltningslagen, LSS och tillhörande allmänna råd SOSFS 2014:5 (Carlsson & Nilsson, 2016).

2.5.1 LSS-processen

Efter att ärendet på något sätt blivit aktualiserat utreder biståndshandläggare och beslutar *vad* som ska göras vilket sedan formuleras i en beställning. (Steg 1 i pildiagrammet nedan) Beställningen skickas sedan till utföraren där kontaktpersonen på boendet ansvarar för att beskriva hur det ska genomföras. (Steg 2 i pildiagrammet) Därefter ska all baspersonal kunna använda sig av genomförandeplanen i det praktiska arbetet med den boende. (Steg 3) LSS-processen innebär förstås också större komplexitet vad gäller den kronologiska kedjan med uppföljning (Steg 4) varefter verksamhetsutveckling möjliggörs utifrån reflektion kring vad som fungerat och vad som kan göras annorlunda. (Se till exempel doubleloop-lärande enligt Argyris, 1990, s. 94.)

Figur 2. Faserna i LSS-processen

1. När den sökande utreds

Ett ärende kan initieras på olika sätt men när det når handläggare ska utredning göras efter en första kontakt. Arbetsterapeuter är viktiga när informationen inhämtas som behövs för att intyga att den sökande tillhör den grupp som har rätt att pröva insats enligt LSS. Utredningen kommuniceras med medborgaren och dess företrädare. Sedan fattar handläggaren (eller i vissa kommuner handläggarnas chef) beslut och en beställning skickas. Utförarchefer tittar på beställningen som matchas mot behov och lediga platser. Därefter får medborgaren ett erbjudande om boende och information. Insatsen ska verkställas inom tre månader av kommunal eller privat aktör (SFS 1993:387).

2. När genomförandeplan upprättas

När genomförandeplanen upprättas handlar det inte om att på nytt ta ställning till vilka behov som ska tillgodoses hos den enskilde men om att konkret beskriva hur beslutet ska omsättas i praktisk handling. Ett väl beskrivet uppdrag i genomförandeplanen utifrån den specificerade LSS-beställningen utgör navet i verksamheten kring LSS-boende. En genomförandeplan är en överenskommelse med den enskilde eller med företrädare om hur hjälpen ska utformas utifrån den beviljade insatsen med hänsyn tagen till den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Utförarna har ett ansvar att skapa förutsättningar för den enskildes medverkan i planeringen och vara lyhörd för synpunkter och önskemål som förs fram av den enskilde eller hans företrädare

(Carlsson & Nilsson, 2016). Genomförandeplanen är utformad som ett kontrakt med den boende men behöver inte skrivas under eller godkännas av den boende och kan därför inte heller överklagas (Ibid; Oskarsson, 2020, s. 49).

På utförarsidan ska kontaktpersonen tillsammans med den boende upprätta en genomförandeplan. Hedlund (2019) betraktar individuella genomförandeplaner som ett försök att detaljreglera och ”kontraktualisera” den vardagshjälp som tillhandahålls inom äldreomsorgen. Det finns i huvudsak fyra olika översättningsstrategier från beställning till genomförandeplan – att kopiera beställningarnas insatser rakt av, att uttrycka sig mycket kort, att använda standardformuleringar eller att detaljbeskriva. Ett resultat av samtliga strategier blir, av olika anledningar för de olika strategierna, att även den upprättade genomförandeplanen måste tolkas.

3. När genomförandeplan ska användas

Med genomförandeplanen ska det finnas en struktur kring ”brukaren” för att möjliggöra en smidig uppföljning samt en tydlig beskrivning för personalen vad som ska göras och hur det ska göras. Dokumentation ska föras löpande om huruvida brukaren mäter sig mot de uppsatta målen eller om målen har uppnåtts eller reviderats. Det är tänkt att genomförandeplanen ska vara ett levande dokument som uppdateras utifrån brukarens behov. Genomförandeplanen fungerar som en karta för personalens arbetsuppgifter (Socialstyrelsen, 2014, s. 10 - 16).

4. Uppföljning

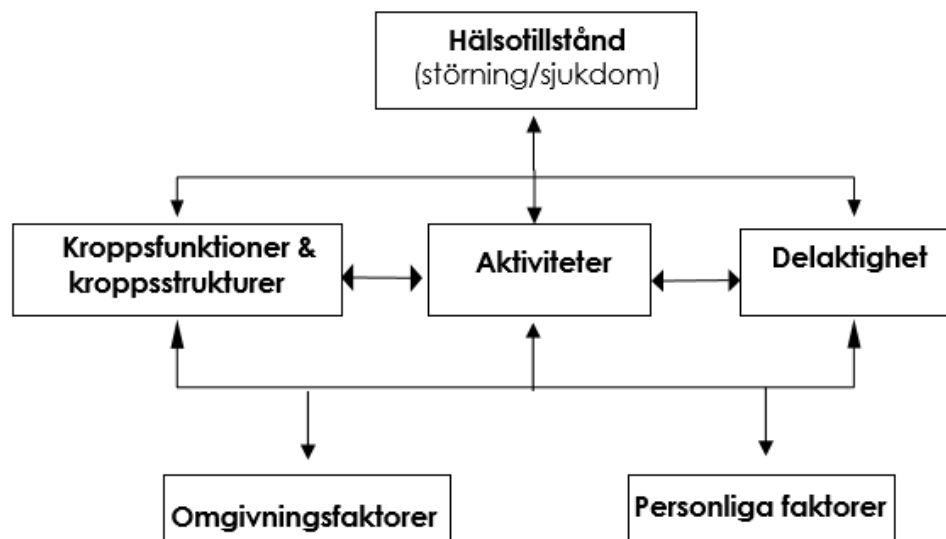
Inom utförarverksamheterna ska kontinuerlig uppföljning göras av genomförandeplaner utifrån behov. Minst en gång om året ska uppföljning göras av biståndshandläggare (Socialstyrelsen, 2018). Utöver dessa uppkommer ibland interaktion kring en boende mellan utförare, som lärt känna denne, och biståndshandläggare.

2.5.2 Standardisering av arbetsätt

Huvudkommunen som undersöks använder sig liksom många andra kommuner av arbetsättet IBIC, Individens Behov i Centrum, som Socialstyrelsen utformat. IBIC är ett sätt att arbeta med behovsinriktad och systematisk dokumentation där handläggare och utförare använder sig av den internationella klassifikationen ICF som gemensamt språk. ICF är en internationell

klassificering, utvecklad av WHO och standardiserad av ISO (IOS, 2014), av funktionshinder och hälsa med åtta kapitel inom kroppsfunktioner respektive kroppsstrukturer, nio kapitel inom aktiviteter och delaktighet och fem kapitel inom omgivningsfaktorer. Personliga faktorer har inte klassificerats och ingår därför inte i klassifikationen för närvarande.

Också de två andra undersökningskommunerna använder sig av s.k. manualbaserade utrednings- och bedömningsverktyg. Utredningar blir med dessa mer likvärdiga och rättssäkra vid goda förhållanden samtidigt som den administrativa bördan ökar. Mer erfarna handläggare tenderar att självständigt kunna anpassa standardiserade formulär utifrån den egna kunskapen och skapar sig därmed ett professionellt handlingsutrymme. Nya handläggare brukar använda dem mer generellt. När förhållandena är ogynnsamma riskerar manualbaserade metoder att sänka kvaliteten på utredningar (Akademikerförbundet SSR, 2019).

Figur 3. ICF-modellen med de olika komponenterna och interaktionen mellan dessa

2.6 Studiens positionering

Jag är intresserad av vad som händer i organiseringen av verksamheten på LSS-boenden i biståndshandläggares och baspersonals arbete men också i skärningspunkter dem emellan. Genom att använda mig av ett förenklat översättarbegrepp söker jag komma åt också skärningspunkterna. ”Översättaren”, som till exempel kan vara social dokumentation och relaterade IT-system, är i undersökningen central utifrån ett antagande att denne påverkar logikerna i processens faser. Hur översättningen går till eller ser ut går jag däremot inte in på.

Institutionella logiker är ett sätt att försöka fånga mekanismerna bakom de olika aktörernas agerande. De ger en förklaringsmodell för hur arbetssätten kan formas i tanke och praktik och som inkluderar historisk bakgrund inklusive synsätt på målgruppen. Med en analysmodell som utgår från institutionella logiker och det studerade objektet, LSS-processen, ska jag kunna relatera resultatet till analysmodellens processkarta. Det organisatoriska fältet kring LSS-boende har inte tidigare studerats med dessa institutionella logiker.

Social dokumentation är ett sätt att visualisera den röda tråden i övergripande processer och ett försök att beskriva verkligheten. Jag använder också social dokumentation som ett verktyg i insamlingen av empiri och analys av den. I den sociala dokumentationens produktionsprocess väljer jag att se beställningar och genomförandeplaner:

- 1) som samtalsämne i arbete och intervjuer,
- 2) något som de professionella måste förhålla sig till och
- 3) som ett verktyg för olika aktörer att påverka verksamheten.

3. Teoretisk referensram

För att förstå LSS-processerna så kan man tänka på dem i termer av olika logiker. Detta kapitel inleds med sektion 4.1 som är en presentation av vad institutionella logiker är generellt samt hur de yttrar sig i ett kommunalt sammanhang och i verksamheter för personer med funktionsnedsättning. I sektion 4.2 redogör jag för mitt perspektiv på översättningar. När sammanhanget är satt introduceras så i sektion 4.3 professionella logiker generellt och de valda logikerna övergripande. De valda teorierna presenteras närmare i de underliggande styckena om profession (4.3.1), organisation (4.3.2) och brukare (4.3.3). Avslutningsvis presenteras analysmodellerna i sektion 4.4.

3.1 Institutionella logiker

Genom att använda mig av institutionella logiker kan jag knyta samman det studerade områdets organisatoriska fält med nyinstitutionell teori. Institutionella logiker erbjuder också en förklaringsmodell för den historiska inramningen som är av stor betydelse för personer med IF och de som arbetar för att dessa ska få leva ett så gott och självständigt liv som möjligt enligt LSS.

Friedland och Alford (1991, s. 248) definierade institutionella logiker som en organiserande princip som är tillgänglig för organisationer och individer att utveckla. Det finns alltså en växelverkan mellan att bli styrd av logiken och att förändra den. En utgångspunkt är att individer som tillhör en profession eller ingår i ett specifikt organisatoriskt sammanhang i hög grad präglas av de logiker som råder inom det aktuella området/yrket. Logiker blir i stor utsträckning en del av både organisationens och individens identitet och definierar vilka värderingar som råder och vilka beslutsordningar som är legio (Persson & Uhnöo, 2018, s. 64). Thornton och Ocasio (1999, s. 804) byggde ut definitionen, fritt översatt, till:

Socialt konstruerade, historiska mönster av materiell tillämpning, antaganden, värderingar, övertygelser och regler med vilka individer producerar och reproducerar

sin materiella tillvaro, organiserar tid och rum samt ger mening till sin sociala verklighet.

Det är en bred definition som med fördel kan användas i en fallstudie som hjälp i att tolka och bredda existerande teorier och plocka upp organiserande principer från verkligheten.

Pache och Santos (2013) definierar en hybridorganisation som en organisation som inlemmar element från olika institutionella logiker. Svenska kommuner passar in i den definitionen. Det möjliggör bland annat att en avdelning eller enhet i en kommun kan anpassa arbetet utifrån en logik som ger mer legitimitet eller acceptans (Fred 2018, s. 33 - 52). Det kan förstås vara bra att ha i bakhuvudet att också logiker som inte är uppenbara för en viss process eller yrkeskategori ändå kan förekomma på grund av att enheten söker acceptans utanför den gängse. Andra logiker än de officiella kan finnas "under radarn", konkurrera med de formella och utmanövrera dem på sikt. (Fred, 2018)

I den offentliga sektorn samexisterar flera olika institutionella logiker som politiker och tjänstemän har möjlighet att agera på och översätta till praktik (Fred, 2018, s. 2). Detta gäller rimligen också för andra yrkeskategorier, såsom baspersonal i kärnverksamheter.

En utmaning specifikt för organisationer som verkar inom området intellektuell funktionsnedsättning är att professionella sätts i situationer där de måste hantera ett dilemma där den ena ingrediensen är individers olikheter, som potentiellt medför stigma för de berörda individerna och reducerade möjligheter. Samtidigt ska de behandla individerna som agenter med lika rättigheter och förväntningar som alla andra medborgare utan att för den skull bortse från begränsningarna som funktionsnedsättningen innebär (Bigby & Frawley, 2010).

Ett exempel på konkurrerande logiker för vår målgrupp är när lärare till särskoleelever i Skollag (SFS 2010:800) dels ålades att ta hänsyn till en mättingslogik och dels till en jämlikhetslogik. Mättingslogiken hade paralleller till normalisering men var bara imitationer av betyg jämfört med betyg i ordinarie grundskolan. Det fanns oklarheter om det som skulle mätas var det som eleverna kunde uttrycka verbalt själva eller om det skulle uttryckas på andra sätt, när mätning skulle göras i och med att eleverna presterade väldigt ojämnt beroende på dagsform och varför

de skulle betygsätta då betygen ändå inte hade samma juridiska status som ordinarie elevers betyg. (Ineland, 2020, s. 57 - 58) Vi kommer att titta närmare på en mättingsrelaterad logik i stycke 4.3.2 om organisationsprofessionalism.

Ett annat exempel är hur kulturella verksamheter utförd av personer med IF betraktas. Är den kulturella verksamheten ett mål i sig eller är den en terapeutisk metod, med syfte att ändra deltagarnas egenskaper (jfr Hasenfeld, 2010)? Ineland (2020, s. 58 - 59) visar hur de yrkesverksamma fick ett dilemma i sina dubbla roller att producera en kvalitativ föreställning för externa intressenter samtidigt som de ansvarade för skådespelarnas välbefinnande och utveckling enligt gällande funktionshinderpolicy. Resonemanget om mål och metod kan vi ta med in i det aktuella fallet även om LSS-boende inte har någon lika uppenbar extern ”mottagare” av det producerade, d.v.s. själva bostaden och de insatser som medföljer.

Det finns många olika uppfattningar om huruvida institutionella logiker tävlar mot varandra eller kan samexistera fredligt. Huvudsakligen har forskningsfokus legat på fältnivå och den operativa delen av verksamheten. Genom att se på fler nivåer av organisationen och hur täta banden är mellan organisationens medlemmar och andra aktörer inom organisationsfältet bör tillfällen att observera mekanismer för förändring bli fler (Greenwood et al, 2011). Lascoumes & Le Galès (2007, s. 4) ser också de logiker som ett policyinstrument som figurerar på olika nivåer i en organisation. Att använda sig av detta perspektiv gör det möjligt att använda sig av vissa tekniker för att skilja på logiker i den hierarkiska kommunala organisationen (vertikal nivå). Ett annat sätt att se på logik är hur den uttrycker sig i praktiken ute i verksamheten (horisontell nivå). (Fred, 2018) Min utgångspunkt är här att myndighetsenheten, där handläggaren arbetar, är högre upp i den hierarkiska organisationen eftersom det formella beslutet om insats fattas av handläggaren eller dennes chef och eftersom handläggaren sedan ansvarar för uppföljning av insatserna.

3.2 ”Översättare”

I syfte att förenkla väljer jag i sammanhanget att kalla de levande och icke-levande aktörer som på något vis inverkar på översättningen i denna fas för *översättare*. På så vis lyfts logikerna de förmedlar fram. I centrum är översättarna som aktörer. Själva översättningen är en ”svart låda”

(Law, 1992), ett begrepp som används inom aktör-nätverksteori. En svart låda är förenkling och förpackning av en idé som gör att den kan transporteras och reproduceras mellan t.ex. politiska och administrativa nätverk utan ifrågasättande. Problemen uppstår när kraven på praktisk handling förutsätter att de svarta lådorna ”packas upp” (Arvidsson, 2019, s. 104). Om jag hade använt mig av Latours (2015) aktörs-nätverksteori, ANT, eller Czarniawskas (2005) handlingsnät i sin helhet, så hade begreppsapparaten och teorin kring översättning blivit djupare och bredare. Jag försöker mig inte heller på att studera konkreta översättningar till exempel genom studier av beställningar (utrednings- och beställningsfas) som via it-system och andra översättare filtreras när baspersonal ska upprätta genomförandeplaner (upprättandefas). Men för att översättarnas roll ska bli tydlig redovisas här även för teori om översättning.

Kunskapssociologerna Latour (2015) och Callons (1984) begrepp *översättning* har lånats in till den nyinstitutionella teorin. Översättning innebär i princip att idéer eller koncept förändras, omformuleras, omvandlas och översätts på en mängd olika sätt under sin resa. När en idé eller ett koncept sprids från en institutionell kontext genomgår den en översättning och transformering som gör att innehållet i vissa fall skiljer sig åt även om namnet förblir detsamma (Riestola, 2013, s. 67). Översättningen kan göras från ett lands språk till ett annat men också från ett tekniskt språk till ett lekmansspråk, från koder och siffror till ord och från en organiseringskultur till en annan och så vidare (Czarniawska, 2005, s. 43 - 69). Idékällan är i detta fall den nationella policyn för vissa funktionshindrade med fokus på huvudsyftena delaktighet och självbestämmande. De institutionella kontexterna motsvaras av LSS-processens olika faser med vad de innebär avseende platser, händelser, idéer och tankar.

Idéresan förutsätter att en idé har materialiserats och blivit till ett objekt. Det kan vara en text, en modell eller en uppfattning någon skapat, men för att kunna materialiseras måste idén först ”ryckas loss” (disembedding) från sin ursprungskontext och sedan bäddas in (embedding) på den plats där den har landat. När idén kommer till ett nytt ställe, kontextualiseras den utifrån de lokala förutsättningarna och ändras (Giddens, 1991). Den nationella policyn för vissa funktionshindrade uttrycks i Lag (1993:387) om särskilt stöd för vissa funktionshindrade och kompletterande styrdokument till denna. När lagen ska omsättas i praktik ute i kommunerna kontextualiseras den rimligtvis utifrån idékällor som historiken för målgruppen, deras anhöriga och personer som arbetar med dem. Med andra ord packas LSS idékällor om delaktighet och

självbestämmande ner i den svarta lådan som, för att omsättas i praktik, till slut måste packas upp. Problem kan antas uppstå här, eftersom *många* aktörer och *olika* aktörer kan antas göra olika tolkningar av en idékälla som inte kan realiseras på lika många sätt i praktiken. De spänningar detta ger upphov till återkommer vi till under stycke 3.3 i samband med s.k. ”spänningsfält” (Arvidsson, 2019) och olika mandat för professionalism.

I analysen av logiker är *handlingsutrymme* en viktig aspekt som kan sättas i relation till hur mycket en lokal översättning slår igenom. Om idén är nogt angiven och lätt att förstå minskar utrymmet för översättning och tolkning medan det ökar när idén är vag och svår att förstå. Det krävs också att mottagarna upplever att det är möjligt och önskvärt att implementera idén (Riestola, 2013, s. 68). Røvik (2016) har formulerat principer för översättning av texter utifrån liknande faktorer (se bilaga 2) och en analys utifrån handlingsutrymme presenteras i kapitel 5.

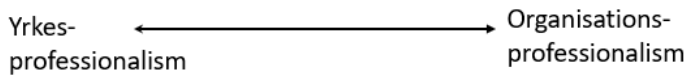
3.3 Olika mandat för professionalism

En kärna i de definitioner som ges av profession är akademisk utbildning. Ett flertal forskare kopplar också professioner till status och medelklass och en klassisk indelning i professioner görs utifrån en skala på vilken yrken bedöms höra till klassiska professioner, semi-professioner eller pre-professioner (Brante, 2009, s. 29 - 32). Men Evetts (2006b) har en mer pragmatisk definition av begreppet. Hon menar att en distinktion mellan professioner och andra yrken är normativ och har som syfte att kontrollera arbete och medarbetare inom ramen för ett dominerande marknadsparadigm.

Det pågår en diskussion om huruvida socialt arbete såsom det baspersonal inom LSS-verksamhet utför utgör en profession eller om det är ett yrke (Weiss-Gal & Welbourne, 2008). Jag väljer i denna uppsats att använda mig av begreppet brukarmandatsprofessionalism (Järkestig-Berggren, 2015) som kanske är närmast baspersonalen och som utmanar den traditionella uppfattningen.

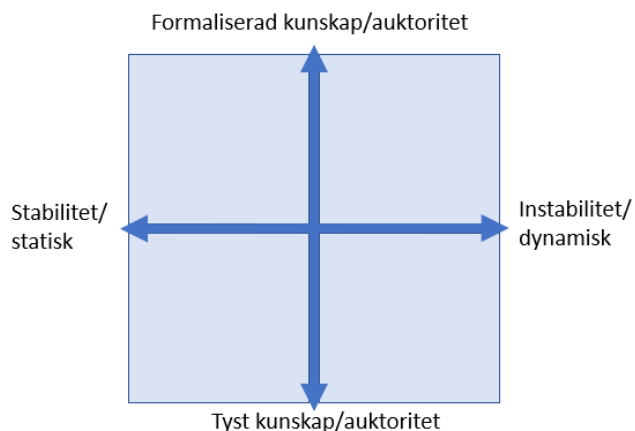
I huvudsak finns idag annars två typer av professionalism och det är yrkesprofessionalism och organisationsprofessionalism. Dessa speglar olika, tävlande idealtypiska sätt att se på hur professionellt arbete organiseras. (Evetts, 2006b) Det går att tänka sig ett exempel i

motsättningar i hur styrd en handläggare ska vara där managementnivån vill ha kontroll över de ekonomiska konsekvenser ett beslut får samtidigt som handläggaren å sin sida reagerar mot att det professionella handlingsutrymmet stryps av detaljerade ramar.

Figur 4. Yrkesprofessionalism kontra organisationsprofessionalism (Framtagen utifrån Evetts, 2006b)

Man skulle kunna se Evetts också som det Arvidsson (2019, s. 62 – 63) kallar ”spänningsfält” och som han använder som metafor och sorterande kategori. Spänningsfält är en beskrivning av motstående krafter men också ett analytiskt verktyg för att bättre förstå händelser och vilka följder dessa kan få. Motpolerna ska inte betraktas som dikotomier och inte heller som normativa kategorier. De spänningsfält Arvidsson använder sig av har tagits fram ur empiri som visat på svåra dilemman som påverkar organiseringen (Ibid, s. 80; 91). Jag har valt ut en av Arvidssons kombinationer (Figur 5) av dilemman som visar på förhållandet mellan stabilitet och instabilitet i relation till problemet med att definiera kunskap från LSS idékällor om självbestämmande och delaktighet. I professionaliseringsprocesser uppstår spänningar där tyst kunskap, som baspersonalens yrke karaktäriseras av, utmanas av formaliserad kunskap. Det kan vara att organisationen inrättar nya tjänster som verksamhetspedagoger och att baspersonalen reagerar med markeringar av inflytande och ansvarsområden (Ibid, s. 162 - 164). Matrisen nedan visar hur både avsiktliga handlingar och oönskade händelser skapar förändring i välfärdsverksamheter. Matrisen kan användas för att se på organisationen övergripande men även på individnivå. Vid förändringar förskjuts balansen till andra delar av matrisen.

Figur 5. Spänningsfält som aktiveras vid professionalisering (Arvidsson, 2018, s. 163)

Utifrån Evetts och Arvidssons dilemman ovan har jag slagit samman deras tankar, illustrerade av Figur 4 och 5, i en modell som illustreras i Figur 6 nedan. Här ser vi hur de olika tävlande professionella logikerna konkurrerar med varandra om utrymme. Precis som med Arvidssons spänningsfält ingår såväl planerade som oplanerade händelser i vågskålarna för den yrkesprofessionella, den organisationsprofessionella och den brukarmandatsprofessionella logiken. Hur balansen mellan dessa ser ut undersöks närmare i resultat- och analyskapitlet.

Figur 6. Inbördes relation mellan tävlande professionella logiker

Under 3.3.1, 3.3.2 och 3.3.3 tydliggör jag kunskapsbaserna inom socialtjänstområdet efter en kort inledning. Detta eftersom de olika professionella logikerna hämtar mandat från olika aktörer som i sin tur tillför en viss kunskap. Jag redogör sedan för de olika professionella logikerna,

med samma rubriker som Järkestig-Berggrens (2015) tabell innehåller plus rubriken ”dokumentation”.

Table 1. Professional logics.

	Classical professionalism	Organizational professionalism	User-mandate professionalism
Knowledge-base	Academic	Academic, organizational	Users' knowledge
Control	Operationalized by practitioners	Managerialism	State control
Authority	Trust	Hierarchal structures of authority and decision-making	Trust by users and user organizations
Practice/Discretion	Discretion and occupational control	Standardized procedures	Discretion

Figur 7. Professionella logiker (Järkestig-Berggren, 2015, s. 725 – 726)

3.3.1 Yrkesprofessionalism

Yrkesprofessionalism innebär att professionen hämtar mandat från professionens kunskap. Detta är den historiskt klassiska professionalismerna.

Kunskapsbas

Det finns en teoretisk kunskapstrappa med fyra steg i socialt arbete:

- 1) Den s.k. tysta kunskapen (tacit knowledge) på första steget lärs in genom erfarenhet och arbete snarare än utbildning då den är svår att uttrycka verbalt.
 - 2) På nästa steg i kunskapstrappan finns erfarenhetsbaserad kunskap som uttrycks, dokumenteras och delas mellan professionella.
 - 3) När kunskapen börjat systematiseras och bygger mer på högre utbildning och mindre på erfarenhet kopplas forskningen in på det tredje steget.
 - 4) Slutligen har vi den evidensbaserade kunskapen där systematiseringen kommit så långt att praktiken kan organiseras för att passa in i en design som forskningen ger.
- (Johnsson & Svensson, 2006)

Kompetent baspersonal befinner sig på första trappsteget och är möjligen på väg upp till det andra beroende på individen och kontexten.

På det andra trappsteget har vi de klassiskt yrkesprofessionella med akademisk utbildning men också tillräckligt med arbetslivserfarenhet för att ha tillägnat sig så kallad tyst kunskap. Biståndshandläggare hör alltså till denna kunskapskategori. Med den yrkesprofessionella logiken finns ett förtroende för de professionellas eget omdöme och deras professionella legitimitet bygger på förtroende från såväl de som emottar den professionelles service men också från arbetsgivaren. Socialiseringen i den professionella kulturen och identiteten brukar vara stark och komma från kollegor, utbildningsinstitutioner och professionella organisationer som också övervakar och operationaliserar etiska koder (Evetts, 2006b). Som vi sett under Bakgrund är LSS-området också på utförarsidan i en fas av begynnande professionalisering vilket märks på utbildningsinsatser och att en ny yrkesgrupp av stödpedagoger börjat etableras.

Kontroll, auktoritet och handlingsutrymme

Kontrollen över professionen är den egna professionen eller kollegial kvalitetsgranskning. De professionella får auktoritet utifrån sin kunskap. Handlingsutrymmet blir därmed stort.

Dokumentation

I den yrkesprofessionella logiken används dokumentation som ett viktigt arbetsverktyg för att kunna dela med sig av kunskapen till sina kollegor.

3.3.2 Organisationsprofessionalism

Yrkesprofessionalismen har minskat i betydelse till förmån för organisationsprofessionalismen, som utvecklats utifrån krav på resultat, transparens och kostnadseffektivitet (Järkestig Berggren, 2015, s. 725 - 726). Som Czarniawska (2005) beskriver det har yrkesprofessionalismen representation som övergripande syfte. Representationslogiken byggs ut på grund av trenden att delegera arbete och en vidare konsensusideologi inom offentlig sektor i och med att ytterligare en nivå i organisationen ska tolka riktlinjer. Alternativet skulle vara att enhetschefer styr mer hierarkiskt hur riktlinjerna ska tolkas (Hall, 2012, s. 86).

För att förstå organisationsprofessionalismen behöver man känna till vad managementbyråkrati är. Management är en form av organisationspolitik som kan ses som en tjänstemännens ersättning av utebliven politisk styrning. Management är också ett maktinstrument för att reglera konflikter i decentraliserade system såsom det svenska (Hall, 2012). När politiker träder tillbaka från sin styrande roll tar högre tjänstemän över den politiska rollen i tjänstemannaorganisationen, vilket görs i allt större utsträckning idag. Då uppstår managementbyråkrati som inspireras av företagsledning och kännetecknas bland annat av 1) ett ökande antal byråkratiska enheter, 2) yrkesroller/funktioner och 3) rutiner kopplade till management. Det ökade skiktet byråkrater innebär produktion av fler idéer som skjuts utåt och nedåt i organisationen. Det ställer större krav på översättningskapacitet i kärnverksamheten för att medarbetarna där ska kunna omsätta idéerna i praktiken. Kraven på skriftlig återrapportering gör också att byråkratin riskerar att tappa sin kärnuppgift att tjäna medborgarna, och istället inriktar sig på att tillfredsställa överordnade nivåers kontrollbehov (Hall, 2012, s. 20 - 27).

Kunskapsbas

Kunskapsbasen för organisationsprofessionalism är alltså akademisk-organisatorisk. Tyngdpunkten ligger här inte på kärnverksamheten men på hur organisationen representeras utåt. Hjärpe (2020) beskriver hur det inom socialtjänstens myndighetsutövning har formats en mätkultur genom hur siffror produceras både ovanifrån och underifrån, ofta som interaktiva svar till varandra. En kunskapshierarki träder fram där det kvantifierbara och redovisningsbara är alltmer överordnat (Hjärpe, 2020).

Kontroll, auktoritet och handlingsutrymme

Organisationsprofessionalismen innebär ett ökat uttryck för kontroll från chefer. Kontrollen antas ske med hjälp av den byråkratiska organisationens hierarkiska beslutsfattande genom användningen av standardiserade arbetssätt och mätningar, mål- och resultatstyrning. Varje medarbetare har tilldelats ett ansvarsområde, men den byråkratiska legitimiteten har företräde. Organisationsprofessionalismen kan också döljas av en retorik om yrkesprofessionalism från management och politik utifrån syften om vad som är önskvärt i det specifika fallet; stabilisering eller förändring (Evetts, 2006a, s. 140 - 141).

Organisationsprofessionalismen får auktoritet från hierarkiska strukturer i organisation och beslutsfattande. Utförar-beställarmodellen som är inspirerad av NPM har uppmärksammats i den nyinstitutionella forskningen. Genom särkoppling i tid, rum och ekonomi undviks öppen konflikt mellan beställare och utförare (Wällstedt och Almqvist, 2015, s. 17 - 20).

Socialarbetaren får mindre handlingsutrymme att utforma arbetet efter egen bedömning, på gott och ont, när de ska göra utredningar och biståndsbedömningar strukturerade i högre grad utifrån på förhand definierade och mätbara riktlinjer. Socialarbetarens kunskapsanvändande blir istället i högre grad en fråga om att följa dessa riktlinjer och motivera de avsteg som görs (Hjärpe, 2019a, s. 215).

Dokumentation

Som en del av managementbyråkratin tolkar jag att dokumentation är viktigare för organisationsprofessionalismen än kärnverksamheten. Hall (2012, s. 87) anger också att det skrivna ordet har en grundläggande social funktion som producent av en trygghet i hur världen är beskaffad, att det som står ”svart på vitt” har en hög giltighetsgrad. Särskilt relevant för uppsatsen är att omvårdnad inte synliggörs förrän den är formulerad i anteckningar eller klassificerad i datasystem (Prior, 2003).

3.3.3 Brukarmandatsprofessionalism

Jag tänker här använda mig av en modifierad version av brukarmandatsprofessionalism, en logik som utmanar både organisationsprofessionalismen och yrkesprofessionalismen. Ett viktigt karaktärsdrag är att brukarens mandat, till skillnad från i tidigare logiker, innebär bottom-up styrning. Den professionelle som arbetar på brukarmandat kan komma i konflikt med aktörer som tar hänsyn till de organisatoriska resurserna: Politiker har en politisk logik att ta hänsyn till som innefattar låga skatter och omval samtidigt som brukaren är mer intresserad av kvalitet. Vilken kunskapsbas som socialarbetare väljer att agera utifrån är en viktig fråga som behöver transparens (Järkestig Berggren, 2015).

När det gäller artikel 19, Rätt att leva självständigt och delta i samhällslivet, i FN-konventionen så har den enskildes möjligheter till självbestämmande i bostäder med särskild service försvagats. Ofta finns det inte personal så att det räcker till att stödja de boende till att göra det de vill göra. Samtidigt avslår ofta kommunerna andra stödinsatser just för att man bor i ett LSS-boende där man ska ha rätt till ett sådant stöd (Ahlgren et al, 2020, s. 32).

Kunskapsbas

Det är i huvudsak, för yrken som personlig assistent och case manager som Järkestig Berggren (2015) relaterar till, utifrån hur brukaren upplever sin situation som den brukarmandatsprofessionella medarbetaren tolkar sitt arbete och hur hen ska utföra uppgifterna. Brukare är idag mer välinformerade och har bättre tillgång till information än förr menar hon. På policynivå är brukarorganisationer och den support dessa kan ge viktiga för logikens utbredning och legitimitet (Järkestig Berggren, 2015, s. 725 - 726).

Jag tänker att det går att använda en modifierad version av brukarmandatsprofessionalism där det väsentligaste, brukarens mandat, är kvar i mötet med framförallt baspersonal. En professionell baspersonal som lärt känna den boende och hans preferenser väl använder sig i vardagen av den kunskap som brukar kallas tyst kunskap, d.v.s. kunskap som förvärvas genom praktiskt arbete. Handlingsutrymmet för baspersonal på boende är visserligen mindre än den personliga assistentens men inom det finns stor frihet för den enskilde medarbetaren. I *Betaniapodden: En LSS-pod* reflekterar två baspersonal med hjälp av gäster över olika teman inom LSS med fokus på gruppboende. De försöker lyfta innebörden av reflektion, kommunikation och samverkan för utsikterna att brukarens egen kunskap kommer till användning (Betaniapodden 2020a.)

Kontroll, auktoritet och handlingsutrymme

Till skillnad från Järkestig Berggrens parameter om statlig kontroll för brukarmandatsprofessionalism avseende personlig assistans är verksamheten med LSS-boende helt delegerad till kommunerna och entreprenörer de har avtal med. Utförarenheterna i Mellanstad och Skandistad brukar inte ha kontakt med brukarorganisationer eller kommunala handikappråd men mandatet ges på individnivå från den boende till baspersonalen. Kontrollfunktioner bör då bli företrädare och anhöriga utanför organisationen.

Men i Betaniapodden (2020b) blir det tydligt att det finns en intressekonflikt mellan baspersonal och de boende, kanske inte med alla eller hela tiden men tillräckligt ofta för att det ska påverka den professionella rollen och en strävan efter ökad kontroll. I det professionella förhållningssättet lyfter Betaniapodden fram hur viktigt det är att ha en roll som skydd i den ojämlika maktbalansen mellan personal och brukare. Personalen ska uppträda professionellt medan den boende inte behöver göra det. I detta kan utläsas ett slags destruktivt brukarmandat att bemötandet gentemot personalen får vara dåligt. Obalans i makt finns å andra sidan i det att, som podden lyfter, arbetsplatsen är ett slags konstruerad arbetsplats som ju i själva verket är de boendes hem.

För att situationen ska vara hållbar för baspersonalen behöver denna individuellt och med kollegor göra följande: Tydliggöra sin roll, medvetandegöra i gruppen vad man jobbar med och investerar i, vilken övre gräns för dåligt bemötande från brukare man ska ha och hur man kan hjälpa varandra att känna empati/medkänsla snarare än sympati/medlidande som man tar med hem. Att arbetet handlar om människobehandling blir tydligt också i hur det viktigaste redskapet är den egna personen, självkännedomen och dagsformen. En minsta gemensam nämnare efterfrågas för hur insatser ska utföras när en medarbetare har en dålig dag.

Brukarens förtroende är den enskilt viktigaste auktoriteten för brukarmandatsprofessionalism. Till skillnad från yrkesprofessionalismen, där brukarens förtroende också är viktigt, spelar däremot inte överordnades förtroende någon roll här. Och förtroendet baseras inte på akademiska meriter utan på medarbetaren som person (Järkestig-Berggren, 2015).

Såväl personliga assistenter som case managers, som leder samverkan kring brukare med omfattande behov inklusive psykiska funktionsnedsättningar, tillåts betydande handlingsutrymme i professionella omdömet eftersom de ofta arbetar ensamma och inte måste dokumentera sitt arbete. Arbetsgivare har därför begränsad kontroll över det dagliga arbetet. Detta stämmer ganska väl också på LSS-boende. Till skillnad från personlig assistans innebär LSS-boende dock att ett flertal medarbetare ska samarbeta kring de boende med större risk för att rutiner institutionaliseras och att individens behov blir ett begrepp som hela tiden relateras till grannarnas behov.

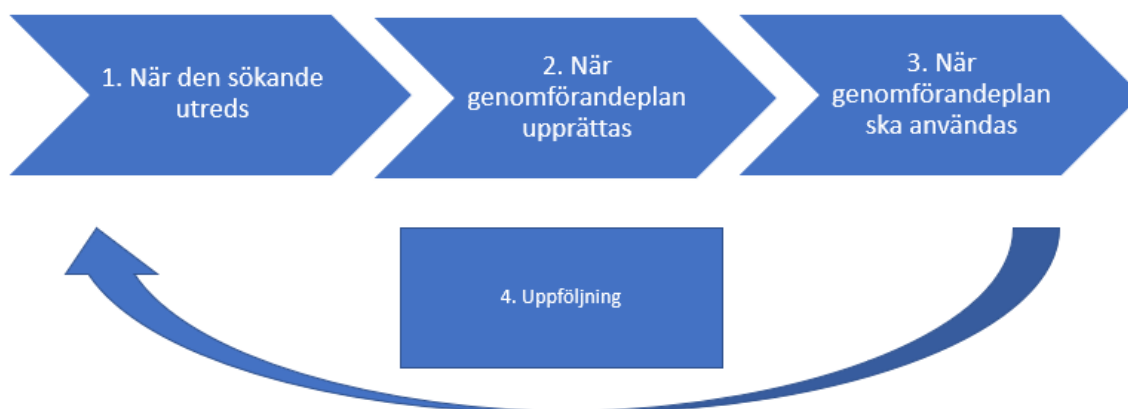
Dokumentation

Enligt Järkestig Berggrens modell över professionella logiker behöver inte personliga assistenter och case managers dokumentera sitt arbete eftersom det är ensamarbete. På LSS-boende behöver viss dokumentation utföras som kunskapsöverföring till kollegor men även chefer och andra berörda. I jämförelse med många andra yrkesgrupper har arbetsgivare fortfarande begränsad kontroll över det dagliga arbetet då de sällan är närvarande på grund av ett för stort antal medarbetare (Vision, 2017, s. 3).

3.4 Analysmodell

Analysmodellen presenteras grafiskt med processpilar och matris nedan. Frågeställningarna är:

- Hur uttrycker sig olika professionella logiker i LSS-processens faser i praktiken?
- Och hur ser balansen mellan dessa ut?

Figur 2. Faserna i LSS-processen

Situation i faserna mellan utredning och uppföljning av GFP	Klassisk yrkesprofessionalism	Brukarmandats-professionalism	Organisations-professionalism
Kunskap	Dokumenterad, erfarenhetsbaserad kunskap och akademisk kunskap	Tyst kunskap (tacit knowledge) genom erfarenhet och arbete	Organisatorisk-akademisk kunskap med fokus på representation
Dokumentation	Dokumentation som arbetsverktyg	Dokumentation mindre viktigt	Höga krav på dokumentation, delegerat ansvar men rapportering uppåt
Kontroll, auktoritet och handlingsutrymme	Kollegial kontroll Auktoritet från den egna kunskapen/rollen Stort handlingsutrymme	Företrädare och anhöriga kontrollerar Auktoritet från brukaren Begränsat handlingsutrymme	Management kontrollerar Auktoritet från hierarkiska strukturer Begränsat handlingsutrymme

Figur 8. Analysmodell professionella logiker

4. Metod

I detta kapitel redogör jag för hur forskningsarbetet planerats och utförts. Kapitlet inleds med sektion 3.1 Forskningsdesign och metod där jag utvecklar tankar kring teori och empiri som ligger till grund för studien. Därpå följer 3.2 Val av fall som kompletteras av Bilaga 1 Empiriskt underlag. I sektion 3.3 Tillförlitlighet och äkthet samt 3.4 Etiska aspekter söker jag redovisa hur jag svarar upp mot dessa.

4.1 Forskningsdesign och metod

Undersökningen är en etnografisk kvalitativ fallstudie med hjälpmetoder som intervjuer, samtal, mikroetnografi, där ett väldefinierat tema studeras under en förhållandevis kort tidsperiod på från några veckor till några månader (Wolcott, 1995), samt studier av dokument som aktör. Klassiska fallstudier avgränsar sig genom att titta på en enda organisation, en enda plats, en speciell person eller en specifik händelse (Bryman & Bell, 2005, s. 84). I denna uppsats är huvudobjektet LSS-processen utifrån en professionell vinkel där dokumentation utgör en röd tråd. Processen begreppsliggörs med hjälp av logiker som kan materialiseras, ändras, upphöra, eller samexistera.

En viktig anledning till val av fallstudie är möjligheten att använda mig av det organisatoriska fältet och inte behöva göra ett urval som består av en enda enhet. I den här uppsatsen utgår jag från LSS som organisatoriskt fält. Bryman & Bell (2005, s. 87) menar dock att fallstudieforskare inte anser det vara möjligt att hitta typfall som kan nyttjas för att representera en klass av liknande objekt. Generaliserbarheten är därmed liten. Andra forskare som Flyvbjerg (2003) menar att fallstudier lämpar sig extra väl för generalisering eftersom metoden är väl lämpad att prövas med Poppers falsifiering – om bara en enda observation inte passar med antagandet anses den vara icke giltig och måste därför revideras eller förkastas. Stake (1995) och Lee med flera (2007) menar att den egna förståelse och tolkning som forskaren lägger till blir en sorts generalisering. Kunskapen baseras också i högre utsträckning på en referenspopulation, vilken i detta fall blir boende generellt på gruppboende enligt LSS.

Ett fall gör det också möjligt att generera begrepp och skapa mening i abstrakta propositioner som sedan kan prövas i en strävan att uppnå teoretisk generaliserbarhet (Kanter, 1977). Detta går väl ihop med min undersöknings iterativa upplägg där gången induktion (empiri - teori) varvas med deduktion (teori - empiri). Jag jobbar således både med teorigenerering och teoriprövning om än i mycket liten skala. Swedberg (2012) benämner det abduktion som ett sätt att teoretisera. Han argumenterar för att vi borde ha större emfas på att teoretisera än på att använda teori, att vi bör lägga större vikt på process och upptäckt än på teori som produkt.

Genom att använda mig av en fallstudie kan flera kvalitativa metoder kombineras och därigenom kan jag undvika att i alltför stor utsträckning förlita mig på en enda metod. (Knights & McCabe, 1997) Jag använder mig också av triangulering som innebär att man använder sig av mer än en metod eller datakälla vid studiet av sociala företeelser (Bryman & Bell, 2011, s. 404).

Etnografi

Silvermans (2011) tankar kring ”naturally occurring data” bidrar till val av etnografi som metod liksom den möjlighet jag fick att vikariera på LSS-boenden. En etnografisk fallstudie handlar om en sociokulturell analys av den enhet som studeras. Klassisk etnografi innebär att man studerar kontexten för människor som anses höra till en annan grupp. Jag ville dock själv arbeta på LSS-boende och studera kontexten utifrån den position jag hade som del i arbetslaget, vilket kallas självethnografi (Alvesson, 2003, s. 167 - 168). På grund av en initial tröghet i kommunikationen delvis relaterad till besöksförbud och Corona beslutade jag mig för att också använda mig av autoethnografi, vilket innebär att jag adderade studier av mina egna tankar och handlingar i relation till kontexten. Liksom för självethnografien gäller fortfarande att detta ger en chans att tränga in i en organiseringsform där bottom-up perspektivet i den organisationsteoretiska forskningen inte är det dominerande. (Ibid) Jag förde fältanteckningar under pauser och efter arbetspass på de boenden där jag arbetat.

Dokument spelar idag en avgörande roll för handlingar och beslut inom organisationer. Dokumentation har inom ramen för den etnografiska metoden en viktig roll som aktant, d.v.s. icke-levande aktör, i bemärkelsen it-system, manualer och riktlinjer (Justesen & Mik-Meyer, 2011, s. 103). Silverman (2011, s. 119) definierar dokument som ”Data som består av ord

och/eller bilder som har tillkommit utan forskarens intervention”. Enligt Justesen & Mik-Meyer (2011, s. 104 - 105) kan även hemsidor och en annan typ av visualiseringar vara dokument. I en konstruktivistisk analys har inte dokumentmaterialet någon inneboende och stabil betydelse. Kontexten är avgörande för hur dokumentet tillkommer och hur det konsumeras (Ibid, 2011, s. 117). Representativitet och ämneskvalitet är då av underordnad betydelse i jämförelse med hur dokumentet refererar till andra källor (Ibid:107).

Intervjuer och samtal

Den etnografiska metoden har brister, som exempelvis ovana att förstå koder och normer inom det studerade området eller att forskaren tvärtom är så nära det studerade att hen riskerar att ”go native”, d.v.s. fångas av detaljer och inte kunna systematisera information till något av vidare teoretiskt intresse. För att motverka riskerna blev semi-strukturerade intervjuer ett bra komplement både för att kunna öka på min förståelse och kunna göra bättre etnografiska observationer men också för att kontrollera validiteten i resultaten på utförarsidan. I intervjuer med handläggare och baspersonal har jag en processkarta (Se 2.5 LSS-processen och social dokumentation) som underlag för samtalet och de fyra temana yrke/profession, kunskap, dokumentation och samverkan. Jag hade även informella samtal med kollegor och bekanta som arbetar inom området.

4.2 Val av fall och intervjupersoner

I val av undersökningskommuner har jag dels haft ett målstyrt urval (Bryman & Bell, 2011, s. 452 - 453) men också använt mig av bekvämlighetsurval i viss utsträckning. Det målstyrda urvalet gjordes i samband med min egen ansökan om anställning och kriteriet var en mellanstor svensk kommun med en välfungerande LSS-verksamhet. För att kontrollera de valda kommunerna jämförde jag med hjälp av IVO antalet anmälningar till IVO inklusive Lex Sarah och konstaterat att kommunerna inte avvek åt något håll. De anmälningar som ändå finns riktar sig i huvudsak mot LSS-boenden som har privata huvudmän. Jag intervjuades i tre kommuner, varav jag sedan valde på två som vardera hade tre LSS-bostäder i kommunal regi. Jag valde att arbeta i Mellanstad kommun i cirka 3 månader men fick också ett gott intryck av Kranstorps kommun.

Bekvämlighetsurvalet tillåts av upplägget med det organisatoriska fältet och innebär att jag också talat med bekanta och deras nätverk. Skandistad är en större kommun där jag haft tillgång till flera yrkeskategorier.

Biståndshandläggare fick jag intervjua en i Mellantorp och en i Kranstorp av de totalt 1,5 handläggarna i varje kommun. Jag kompletterade senare med mer informella samtal med handläggare i Skandistad.

På utförarsidan gick det trögare med intresse från medarbetarnas sida: Jag fick tillgång till endast en semi-strukturerad intervju med en baspersonal. Initialt ville inte baspersonalen medverka i intervjuer men det tolkar jag som kopplat till organisatoriska förändringar under det senaste året och att jag inte själv, på grund av Corona, kunnat presentera arbetet utan att det behövt gå i flera led. En intervjusituation som sådan upplevdes också som alltför formell. Allteftersom jag lärde känna mina kollegor fick jag från flera ”okej” på att ta med i uppsatsen vad vi talade om och vad jag observerade under arbetets gång. Jag samtalade också med en baspersonal från Kranstorp och en från Skandistad.

Bigby & Beadle-Brown (2018, s. 194) förespråkar forskning med de boendes eget perspektiv där så är möjligt, underlättat av icke-verbal kommunikation och etnografiska studier. Trots en stark önskan att intervjua de boende behövde jag stryka ett sådant urval som en förutsättning. En viktig faktor var, liksom med baspersonalen, att jag inte själv kunde presentera arbetet utan att det gick via andra innan jag lärt känna de boende. I samtal med några boende fick jag tillåtelse att referera till något jag specifikt frågat om i uppsatsen. I övriga fall har jag valt att hålla beskrivningar av skeenden så fria från detaljer att det inte ska gå att urskilja vilken individ jag refererar till också för personalen som jobbar med dem. De boende jag träffat har huvudsakligen fått sin insats utifrån att de beslutats tillhöra personkrets 1 och 3. Det är alltså en bred målgrupp där varje individ har en eller flera av följande funktionsnedsättningar: Intellektuell funktionsnedsättning, autism och grava fysiska funktionshinder. I tillägg har flera också social problematik och/eller demens.

Det målstyrda urvalet innebar i vissa aspekter ett teoretiskt urval (Glaser & Strauss, 1967; Strauss & Corbin, 1998) där teoribildningen utvecklas på empirisk grund. Urvalet avser funktioner jag ser som stödfunktioner till de sociala processerna kring den boende: I Mellanstad hade jag kontakt med pedagogisk samordnare, arbetsterapeut och processledare för att få en bättre förståelse för IT-systemen och rekryteringen. Jag fick även input från bland annat huvudskyddsombud i Skandistad och rapportförfattaren till *Underlagsrapport till Statens offentliga utredning S 2018:11/SOU 2020:14 Välfärdsteknik inom äldreomsorgen om arbetssättet IBIC*.

4.3 Tillförlitlighet och äkthet

I kvantitativa undersökningar används begreppen validitet och reliabilitet för att skatta kvaliteten på arbetet. Avseende kvalitativt inriktad forskning finns argument för att begreppen trovärdighet och äkthet är bättre alternativ. Avseende trovärdighet som Lincoln & Guba (1985) bygger upp utifrån fyra olika kriterier ser jag att två är direkt relevanta - tillförlitlighet och objektivitet. Utöver att redovisa forskningsdesign, urval och etiska aspekter strävar jag efter tillförlitlighet och objektivitet genom att tydligt söka skilja på empiri och tolkning i resultatkapiteln samt genom att redovisa min förförståelse i bakgrundsbeskrivning och i det teoretiska ramverket. Kriterierna för överförbarhet och pålitlighet diskuterades tidigare under 3.1 utifrån fallstudiens generaliserbarhet.

Med äkthet menar Guba och Lincoln (1994) förenklat att undersökningen ska ge en rättvis bild av de olika åsikter och uppfattningar som finns i den grupp som studerats. De menar också att undersökningen ska ha bidragit till att deltagarna kan förstå sin egen sociala miljö, förstå andra personer samt ha möjliggjort att deltagarna kan förändra sin situation direkt eller indirekt. Min strävan att presentera en rättvis bild utgörs framförallt av en triangulering med flera metoder och att jag parallellt med insamling av empiri har tagit del av yrkesverksamma personers reflektioner i poddsamtal för att se om flera infallsvinklar finns. Ambitionen med uppsatsen är att den ska kunna vara till nytta för de aktörer som är eller borde vara centrala i LSS-processen. Min förhoppning är att kunna bidra till att de olika aktörerna ser nya aspekter av sin egen och andra

aktörers roll utifrån de logiker som studeras och att denna kunskap kan användas i utvecklingen av samverkan.

4.4 Etiska aspekter

Vetenskapsrådets etiska riktlinjer (Vetenskapsrådet, 2002) har följts. Riktlinjerna syftar till att underlätta en god avvägning vid konflikt mellan forskningskrav och individskydds krav. De fyra individskydds krav som de etiska riktlinjerna omfattar är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. När det blev klart att jag fått ett mindre urval än önskat valde jag att ge fiktiva namn åt kommunerna och på så sätt avidentifiera dem. Eftersom fallstudien beskriver tre idealtyper av logiker finns ingen anledning att uppge de riktiga namnen på organisationen och individerna (Yin, 2006, s. 185).

Information och samtycke

Initialt kontaktade jag cheferna på respektive kommun om uppsatsen och syftet med den. När jag fick ja till att gå vidare valde respektive chef hur de informerade sina anställda. De anställda i sin tur hjälpte i ett par fall till med att informera de boende. Informationen som de vidareförmedlade konkretiserades i ett kort brev med enkel svenska plus bildstöd från mig med information om det övergripande syftet med uppsatsen, de metoder jag tänkt använda, vem som är forskningshuvudman, anonymitet, frivillighet och forskningspersonens rätt att avbryta sin medverkan.

Forskningen får inte utföras om forskningspersonen i någon form ger uttryck för att inte vilja delta eller om någon av dem som samråd har skett med motsätter sig utförandet enligt 22§ i Lag 2003:460 om etikprövning av forskning som avser människor. Å andra sidan kan forskningen sanktioneras om den kan förväntas leda till direkt nytta för forskningspersonen eller om syftet är att bidra till ett resultat som kan vara till nytta för forskningspersonen eller någon annan som lider av samma eller liknande sjukdom eller störning. Forskningen ska också innebära en obetydlig risk för skada och ett obetydligt obehag för forskningspersonen. Min bedömning är att jag med de gjorda observationerna och på det sätt som de dokumenteras i uppsatsen inte tillför någon av de boende skada.

Konfidentialitetskravet

Vid den etnografiska delen av studien har jag fört fältanteckningar i ett block vid slutet av arbetsdagen. Jag har sedan rivit ut anteckningarna och samlat på ett säkert ställe utanför LSS-boendena. Eventuella händelser jag inte vill glömma detaljerna på har jag snabbantecknat på min mobiltelefon i pauser.

Vid intervjuer har jag arbetat på liknande sätt. Inspelning av intervjuer har gjorts och lagrats säkert på diktafon. Uppgifterna har raderats efter transkribering.

I alla metoder har jag använt mig av koder för de boende, medarbetare och annat som kan identifiera personer. I uppsatsen har jag sedan så gott jag kunnat använt mig av empirin på ett sätt som minimerar risken att individer såväl avsiktligt som oavsiktligt ska kunna identifieras.

Nyttjandekravet

De personuppgifter som är underlag för uppsatsen förstörs efter uppsatsens framläggning och godkännande. Generella slutsatser jag kunnat dra som kan vara användbara för den studerade organisationen men som inte svarar på uppsatsens frågeställning erbjuds den studerade huvudorganisationen.

Vetenskapsrådets rekommendationer

Vetenskapsrådet rekommenderar att uppgiftslämnare ska få tillfälle att ta del av eventuella etiskt känsliga avsnitt innan rapporten publiceras. Några sådana bedömer jag inte ha funnits. Däremot kommer deltagare och andra informanter som är intresserade att få en sammanfattning av undersökningen eller veta var resultaten kommer att publiceras.

5. Resultat och analys

I detta kapitel analyserar jag empirin utifrån logikerna. Analysen är strukturerad i fyra sektioner som var och en motsvarar en av de olika faserna kring genomförandeplan; utredning (5.1), vad som sker från det att beställning skickas tills strax innan genomförandeplan upprättas (5.2), hur genomförandeplanen används eller inte används (5.3) och slutligen uppföljning (5.4).

Frågeställningarna är:

- Hur uttrycker sig olika professionella logiker i LSS-processens faser i praktiken?
- Och hur ser balansen mellan dessa ut?

5.1. Utredningsfasen – Yrkesprofessionalismen utmanas

Figur 9. Resultat i utredningsfasen

Det viktigaste underlaget för undersökningen är här intervjuer med biståndshandläggare. Utredningsfasen utmärker sig av att biståndshandläggaren har personlig kontakt med den sökande. Ett antagande är att den som söker insatsen inte redan befinner sig i organisationens verksamhet. Sådana fall analyseras under 5.4.

Kunskap

Yrkesprofessionell

Handläggare har en akademisk utbildning, ofta som socionom om man anställs idag. Det är denna som ger auktoritet åt den egna rollen och professionen. I relation till den sökande ger biståndshandläggarens kunskap och mandat ett top down-perspektiv och medarbetaren får ett kunskapsövertag gentemot den boende. Dokumentation i form av utredningar och beställningar

är ett arbetsverktyg för handläggaren. I denna mån uttrycks en klassisk yrkesprofessionalism redan innan vi tittar på empirin. Detta gäller också samarbetet och lärandet från akademiskt utbildade kollegor (arbetsterapeut, en sjukgymnast och sjuksköterska) som jobbar utifrån Hälso- och sjukvårdslag (2017:30), HSL, menar handläggare i Mellanstad och Kranstorp.

Diagnoser inom det neuropsykiatriska området ökar också, vilket innebär att handläggare fått lära om vad det innebär beteendemässigt men även juridiskt. Det finns flera exempel på när handläggarens kompetens och bedömning avgör rätten till boende, typ av boende och hur länge den sökande får bo. Lagstiftningen ger detta utrymme till kommunerna.

På ett par av boendena jag kommer i kontakt med nämner baspersonal att rättsliga prövningar gjorts när tidsbegränsade beslut inte förlängts eller beslut omprövats. Omvänt har en generösare bedömning gjorts när boende i Mellanstad fått plats utifrån personkrets 3, som inte är diagnosbaserad men en generell skrivning om betydande fysiska och psykiska funktionshinder som förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen. I Kranstorp framhäver handläggaren vikten av att personer som har rätt till LSS-insatser utifrån diagnos inte automatiskt ska slussas till LSS-boende.

Att LSS syfte är målat med en bred pensel ger ett professionellt handlingsutrymme åt handläggaren. Hur stort detta verkligen blir kan begränsas av val som den sökande och dennes anhöriga gör, exempelvis om handläggaren bedömer att en annan insats än den önskade skulle passa den sökande bättre. Också organisatoriska förutsättningar som påbjudna arbetssätt och ekonomiska ramar påverkar möjligheterna för den yrkesprofessionelle att tillämpa sin kunskap.

Organisationsprofessionell

Initieringen av ärenden ser annorlunda ut mot tidigare, enligt Mellanstads handläggare. Det kommer färre telefonsamtal direkt från medborgare då samtalen istället går via medborgarcentrum. Det innebär att ansökan kan komma innan man haft ett möte och att handläggaren då behöver kalla till ett tydliggörande samtal. De andra undersökningskommunerna har liknande tillvägagångssätt med e-tjänster och medborgarkontor. Det blir här tydligt att den sökande i ett första steg möter representanter för organisationen snarare än en viss yrkesroll eller person.

Biståndshandläggare i Mellanstad, Kranstorp och Skandistad har mer kontakt med utförarchefer än med baspersonal. Samarbetet kan tänkas påverka vilken logik som handläggarna tillämpar. Det är uppenbart att chefer, i kontexten de verkar, har nära till management och organisationsprofessionalism som logik. Men även biståndshandläggare kan välja att agera utifrån en organisationslogik som ger mer legitimitet eller acceptans hos cheferna. Och även om handläggarna skulle motsätta sig vad man önskar från chefsledet kan situationer uppstå som liknar förhandlingar:

” Vi har ju ibland diskussioner med verkställigheten. De har ju såklart sin uppfattning om vad den enskilde behöver. Kanske behöver jag berätta om situationen och helheten för de ser det utifrån ett specifikt område i sin verkställighet och är påverkade av vad de har för lösningar. I Mellanstad tycker jag vi har en bra kommunikation mellan verkställighet och handläggare och de kommer och frågar: nu har vi den här situationen. Men säger du som handläggare utifrån ditt perspektiv, vi kan dela med oss av de olika perspektiven *utan* att för den skull sudda ut våra yrkesroller.” (Handläggare Mellanstad)

Ett organisatoriskt tänk med ekonomiska förtecken tycks här komma från utförarsidan och chefer. Rollerna kan dock vara omvända och biståndshandläggaren den som försvarar den organisationsprofessionella logiken mot andra logiker på utförarsidan. Oskarsson (2020-06-04) menar att en svårighet med biståndsprocessen är att handläggaren eller dess chef fungerar som en ekonomisk controller som bedömer behoven enligt schabloner. Ofta stämmer inte verkligheten med formuleringarna. Då krävs återkoppling från utförarna, ofta chefen, till handläggare. Men om förutsättningarna inte är rätt är det politiska beslut som krävs.

I Skandistad regleras handlingsutrymmet för biståndshandläggare av att ett centralt bedömningskansli sätter siffror på hur självständig en person är vilket har en motsvarighet i nivå på stöd och kostnad. (Baspersonal) Detta begränsar handläggarens handlingsutrymme och knuffar hen närmare den organisationsprofessionella logiken.

Manualbaserade metoder har en organisationslogik i det att de ställer höga krav på dokumentation och rapportering uppåt. Auktoriteten kommer från hierarkiska strukturer och handlingsutrymmet är begränsat för den professionelle som kontrolleras eller i vart fall står

under möjligheten att kontrolleras av managementnivåer ovan. Samtliga undersökningskommuner har manualbaserade metoder som arbetsätt i socialtjänstprocessen och som infördes för cirka 2 - 3 år sedan. I samband med detta upphandlades nya verksamhetssystem. I Mellanstad utbildades handläggarna av det vinnande bolagets konsulter i såväl den nya tekniken som Socialstyrelsens manualbaserade metod IBIC.

Kommunens handläggare fick således kunskap om sina arbetsverktyg från aktörer utanför organisationen.

En processledare för arbetssättet IBIC menar att arbetssättet hjälper att förtydliga i utredningarna vad den boende och andra ser samt att fokus är på medborgaren och hens mål. Men det kan vara svårt för den som ansöker om LSS-boende att tolka det som kallas livsområden samt stödande och kompenserande mål. Här har handläggaren en pedagogiskt viktig uppgift att förklara dessa för den sökande, enligt processledaren. Handläggarna erbjuder alltid ett informativt samtal om IBIC livsområde inför en ansökan så att individen förstår vad och vilka områden handläggaren kommer att titta på. Informativa samtalet är frivilligt. Här går det att fråga sig i vilken utsträckning den som ansöker om boende verkligen ska behöva förstå vokabulären i en genomförandeplan, inte minst då behovet av insatser ofta beror på intellektuella svårigheter och arbetssättet IBIC visat sig inkomplett på utförarsidan.

Också Skillmark (Socialtjänstpodden, 2019) menar att det kan vara svårt generellt för klienter att förstå utredningar. För att arbetssättet ska fungera behöver chefer ge de rätta förutsättningarna. Chefsnivån är däremot inte alltid drivande i utvecklingen av rutiner utan det är ofta socialarbetare som vill arbeta manualbaserat. En del drivs av utvecklingen för brukarna men det är också ett sätt att göra karriär.

Brukarmandatsprofessionell

Tyst kunskap som utgår från brukaren genom erfarenhet och arbete är värdefullt för handläggaren även om de tidsmässiga förutsättningarna för att skaffa sådan kunskap inte är densamma som för baspersonal. Handläggare jag träffar uttrycker behov av tyst kunskap som stöd i kommunikationen med bland annat tecken och bildstöd. I Mellanstad ser handläggaren möjlighet att delta i samma utbildningar som baspersonal som ett sätt att kompetensutveckla sig.

I Kranstorp finns planer på att baspersonal på daglig verksamhet ska förmedla sina kunskaper om bildstöd till handläggarna. Det handlar då visserligen om kunskap som är yrkesprofessionellt erfarenhetsbaserad men för att vara användbar på individnivå kan den behöva anpassas med hjälp av tyst kunskap om den enskilde.

Handläggare i Kranstorp menar att det krävs visst arbete av handläggaren med den sökande för att få mer kunskap om dennes möjlighet att vara självständig. I utredningen behöver handläggaren ta reda på vilken självständighetsgrad på boendet som passar.

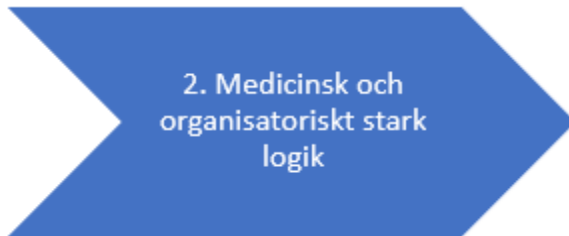
” För det är inte självklart att man ska bo på ett LSS-boende bara för att man tillhör personkretsen utan .../då får man ju fundera verkligen på vilka förmågor som finns.../ ...enligt mig så finns det en risk också med att beviljas LSS-boende när de är så unga också när det inte gjorts alla prover på hur självständig man kan bli.” (Handläggare Kranstorp)

Handläggaren i Mellanstad ser att det kan finnas svårigheter i att avgöra hur självständig en person kan bli och menar att därför tar man ibland tidsbegränsade beslut för unga människor som tros kunna utvecklas och flytta över till eget boende med mer punktsatser. Detta talar emot brukarmandatsprofessionalism inte minst eftersom den tysta kunskapen på utförarsidan ännu inte testats.

Anhörigas roll i att stötta en ungdom som flyttar hemifrån är också viktig i det att den unge ska känna sig trygg. Men ibland kan den sökandes och företrädarnas åsikter gå isär också efter att den sökande gett sitt samtycke att föräldrar eller god man ska vara med på möten. Till exempel kan den enskilde ansöka om en insats men den anhörige tycka att en annan insats vore bättre. Det vanliga är dock att samarbetet fungerar, som i de familjerådslag man ibland använder sig av i Mellanstad i utredningsfasen och sedan som uppföljning i inflyttningsfasen. En fristående, utbildad samordnare samlar nätverket för den enskilde och sedan har man en frågeställning kring vad den enskilde behöver och nätverket kan bidra med information. Företrädare och anhöriga kan på så vis bidra med kunskap om den sökande och samtidigt kontrollera att processen och insatsen blir bra för den sökande. Auktoriteten för de anhörigas och företrädares medverkan

kommer från den sökande. Handlingsutrymmet begränsas därmed i den brukarmandatsprofessionella logiken.

5.2 Översättarnas fas – Medicinskt och organisatoriskt stark logik

Figur 10. Resultat i översättarnas fas

Biståndshandläggarna har i denna fas gjort sitt jobb i form av en beställning som skickas i verksamhetssystemet med beslut och insats. I samma ögonblick som beställningen skickas packas idén upp (disembedding) och rycks loss från sin ursprungskontext. Härefter finns formulerat VAD som ska göras och nu återstår för kontaktpersonen att formulera HUR det ska göras. Utan att titta på hur handläggarna har utformat dokumenten ska vi titta på aktörerna i idéresan - legitimerad HSL-personal, IBIC, stödpedagoger, metodutvecklare och IT-system. Vi kommer även att se att det finns motsättningar inom idékällan, d.v.s. LSS-lagstiftningen, mellan brukarmandatet och chefernas mandat att besluta om genomförandeplaner utan den boendes godkännande.

Inte minst tittar vi på vilket handlingsutrymme baspersonalen har att ta emot beställningen och utifrån den upprätta en genomförandeplan. När genomförandeplanen upprättas innebär det att kontaktpersonalen i samverkan med den boende tar emot idén och tolkar den utifrån det filter den färdats igenom. Det är detta filter, eller "översättarna", som här analyseras i relation till logikerna. Idén bäddas sedan in i den lokala kontexten utifrån den egna logiken och handlingsutrymmet.

Yrkesprofessionalism

Tvärprofessionella HSL-team med sjuksköterskor, fysioterapeuter och arbetsterapeuter kan komma in också i fasen efter att handläggaren skickat beställningen till utförarna i systemet för att förbereda genomförandet. Särskilt arbetsterapeuter lyfts av ett par handläggare som betydelsefulla i arbetet med hjälpmedel, som bollplank och stöd direkt gentemot boende och baspersonal. Vid en andra titt i Mellanstads verksamhetssystem såg jag att såväl beslut från biståndshandläggare enligt LSS som från sjuksköterska och arbetsterapeut enligt HSL var inlagda i systemet. HSL-besluten var ofta fler och oftare uppdaterade. I dessa var allt gråmarkerat och jag kunde inte gå in och göra några ändringar. Det kunde jag däremot göra i genomförandeplanerna (men gjorde det såklart inte). Detta ger mig intrycket att HSL-personalen som skickar ordinationerna har en mycket klassisk yrkesprofessionalism där deras kunskap avser såväl vad som ska göras som hur det ska göras. Den medicinska vården som idékälla är tydligare än det sociala uppdraget i LSS.

I jämförelse med den legitimerade HSL-personalen är handläggarens kunskap mer förhandlingsbar i förhållande till baspersonalen. Vad: et och hur: et i beställningen har inte knivskarpa gränser. Oskarsson et al (2020) pekar på att IBIC inte ger förslag på hur beslut ska formuleras utan att handläggarna tenderar att utforma besluten i enlighet med utredningen snarare än med adressaten i åtanke. IBIC skapar visserligen tydlighet kring hur en kvalitativ utredning ska ske men gör det oklart när och vem som ska ta beslutet om vilken insats som ska ges. Överföringen av den tysta kunskapen till nästa steg i processen följer sällan med i dokumentationen till utförarna. I Mellanstad har man valt att skicka hela beställningar men så ser det inte alltid ut får jag lära av processledaren för IBIC.

Det ser här ut som att baspersonalen har ett stort handlingsutrymme. Men vad säger Røviks principer för översättning relaterade till LSS-boende? Varken strategin att kopiera eller ändra är tillämpliga i fallet. Hade baspersonalen kunnat kopiera beställningen hade handlingsutrymmet varit litet. Hade de kunnat ändra hade det varit stort. Nu blir strategin att addera, vilket innebär ett varierat handlingsutrymme som beror på beställarens och den egna kompetensen, samspelet med den boende, resurser med mera.

Så här långt ser det ut som att baspersonal, på grund av den särkoppling som en beställarutförarorganisation och ett manualbaserat arbetssätt kan ge, har stort handlingsutrymme i upprättande av genomförandeplan. Under organisationsprofessionalism kommer vi att se hur stort handlingsutrymmet är i praktiken.

Auktoriteten från den egna kunskapen och rollen upplever jag som starkare på ett av de boenden där jag arbetar. Här har personalen schemalagda träffar en gång i månaden med samtal kring de boende och vad som är på gång. På mötena hjälper de varandra att tänka så att inte kontaktpersonalen står själv med den boende som den har huvudansvar för. Då kan också genomförandeplaner tas upp så att det som skrivs inte tolkas på ett sätt som inte var avsett av de andra kollegorna.

Tänkbara sätt att stärka baspersonal att själva tolka beställningar är t.ex. att utbilda befintlig arbetskraft, att nyrekrytera utbildad sådan samt att ge friare tyglar i den egna tolkningen. Under yrkesprofessionalismens logik tittar vi på de två förstnämnda. Friare tyglar återfinns under organisationsprofessionalism.

Den baspersonal jag möter är inte en homogen grupp. Det finns de som varit anställda länge, de som jobbat kort tid, de som valt yrket, de som hamnat i det, de som är undersköterskor, de som är fritidspedagoger och de som har andra bakgrunder. Jag märker att också personliga faktorer varierar liksom synen på de boende, deras anhöriga och kunskap om målgruppens historik. Vilket slags utbildning som kan behövas är intressant utifrån att inte bara de boende men även baspersonalen är så olika sinsemellan. Utbildningarna blir ett slags översättare men det är rimligtvis svårt att möta en så heterogen grupp på ett effektivt sätt.

Enligt Mellanstads processledare i IBIC behöver utförare mer utbildning. På grund av Corona har planerade utbildningar i IBIC med enhetschefer, gruppleddare och superanvändare skjutits upp. När kommunens processledare hållit utbildningarna ska de följas upp med regelbundna metodträffar. Tidigare utbildningsinsatser är, enligt kommunens pedagogiska samordnare, bland annat tydliggörande pedagogik till samtlig personal och motiverande samtal (MI) samt Ett självständigt liv (ESL) till vissa. Under förutsättning att utbildningarna i IBIC anpassats till lokala förhållanden och stärker den röda tråden till handläggarnas arbete bör förutsättningarna ge möjlighet till en stärkt yrkesprofessionell logik.

Genom att anställa stödpedagoger skaffar sig Mellanstad översättare som är med och filtrerar idén från beställarna till utförarna. Under insamling av empiri finns en stödpedagog i boendena men rekrytering av fler pågår med ambitionen att anställa stödpedagoger i samtliga LSS-verksamheter. I arbetsbeskrivningen för stödpedagoger ingår, förutom samma arbetsuppgifter som annan baspersonal, att handleda sina kollegor på arbetsplatsen i pedagogiska arbetssätt och med dokumentation. Enligt den nytillsatta pedagogiska samordnaren för LSS och socialpsykiatri behövs det stödpedagoger ute i verksamheterna för att ta vid och stötta personalgrupperna i vardagen, för att implementera och upprätthålla arbetssätten.

Organisationsprofessionalism

Friare tyglar i att tolka beställningarna har inte uppskattats av baspersonalen, vilket kan ha samband med uteblivna utbildningsinsatser för detta. Baspersonal får i år till sig mål i systemet till skillnad mot förra året då de själva skulle formulera mål. I år var deadline tydlig på genomförandeplan till skillnad från tidigare vilket uppfattades som positivt men eftersom det inte framgick att arbetssättet skulle se annorlunda ut betydde det att de genomförandeplaner som upprättades måste göras om. Och det kändes mindre motiverande för baspersonalen.

”Det blir säkert på ett annat sätt nästa år och då gör vi fel igen.” (Baspersonal i Mellanstad)

Här ligger ett tydligt fokus på hur genomförandeplanerna presenteras uppåt och utåt där utformningen kommer före användningen.

Också den boende kan välja att inte godkänna genomförandeplanen. Jag ser att detta hänt på ett boende och att frågan lyfts av en medarbetare till sin chef som i sin tur bekräftat att om det inte är möjligt att få medborgarens godkännande så ska planen ändå upprättas då verksamheten har skyldighet att upprätta genomförandeplaner. Dokumentation kring bland annat genomförande bestäms i LSS 21a§ och förklaras av Carlsson & Nilsson (2016) med att genomförandeplanen är en arbetsplan för de yrkesverksamma. Att medarbetarna arbetar likartat och systematiskt har ett värde i sig även om den boende inte kunnat eller velat ge sitt godkännande. Även om det likartade arbetet pekar på en professionell logik väljer jag att tolka in en dominerande organisatorisk logik utifrån att auktoriteten kommer från den hierarkiska strukturen, rapporteras

uppåt och kontrolleras av chefen som ansvarar för genomförandeplanerna. Både medarbetare och boende har, när det gäller, ett begränsat handlingsutrymme. Top down-styrningen materialiseras här i ett slags mätkultur.

Kunskapen kan också komma från översättare utanför den ordinarie organisationen.

Metodutvecklare är en sådan funktion som kan tillsättas för hjälp med översättning. Enligt Oskarssons (2020-06-04) och även Skandistads erfarenhet är det en funktion som bortprioriteras när ekonomin blir sämre. Den akademisk-organisatoriska kunskapen blir mer inriktad på de boende som en pinne i statistiken.

I undersökningens huvudkommun får baspersonal hela utredningar och beställningar till sig. De ska innehålla den information som behöver användas i form de livsområden som handläggarna väljer och skriver samt målformulering, enligt processledaren för IBIC. I mitt arbete som vikarie går jag in i verksamhetssystemet för att se om jag förstår hur jag kan upprätta en genomförandeplan.

Det finns ett antal oklarheter vid upprättande som manifesterar sig i IT-systemets utformning. På de boenden där jag arbetar finns utskrivna mallar för genomförandeplaner i pärmar. Av dessa – och en lathund som en enhetschef gjort - framgår tydligt att jag förväntas formulera delmål utifrån självständighetsnivåer på de boende. Utan mallarna och lathunden hade detta inte varit tydligt för mig enbart utifrån verksamhetssystemet. En och samma formulering kan också återkomma under olika rubriker och på olika nivåer i systemets ”träd”. ”Känsla av trygghet” kan till exempel vara både en insats och ett livsområde. Det måste vara svårt också för mina kollegor, som inte ännu fått utbildning i IBIC och där flera inte är datavana. Verksamhetssystemet som översättare visar ett tydligt fokus på representation och organisationslogik.

Brukarmandatsprofessionalism

Verksamheten har skyldighet att upprätta en genomförandeplan men den boende har också rätt att kräva en individuell plan med beslutade och planerade insatser upprättade i samråd med hen enligt LSS 10§. I planen ska även åtgärder redovisas som vidtas av andra än kommunen eller regionen. Juridiskt sett har alltså den boende stort handlingsutrymme, med möjligheten till två

individuella planer, och auktoritet avseende själva upprättandet. Men dubbeldokumentation är inget jag fått information om från informanter och respondenter. I brukarmandatslogiken är också dokumentation mindre viktig men tilliten desto mer. Utifrån respondenterna är det tydligt att det är i mötet mellan den boende och hans kontaktpersonal som det verkligen avgörs huruvida brukarmandatslogiken får utrymme i upprättandet av genomförandeplan.

I vilken mån den boende själv påverkar upprättandet av genomförandeplanen varierar. I Kranstorp förklarar handläggaren att baspersonalen förberett anteckningar utifrån handläggarens beslut som baspersonalen sedan använder i samtal med den enskilde. I Mellanstad finns en hjälpmall för hur samtalet kan gå till. Ett exempel jag får från Kranstorp är att en boende behöver ständig vägledning i samband med hushållsaktiviteter men kan utföra mycket själv. Kontaktpersonen har sedan specificerat att den boende behöver en instruktion i taget och en personal i närheten men att den boende i övrigt ska utföra aktiviteten själv.

Baspersonal i Mellanstad förtydligar att genomförandeplanen ska skrivas i jag-form utifrån de insatser och så kallade livsområden som kan variera i antal. Som exempel på ett livsområde ger hen Trygghet i sin närmiljö och Hemliv som båda kan uppfattas som diffusa. Dessa måste brytas ner i mindre bitar tillsammans med den boende. Kontaktpersonen behöver ta reda på i vilka situationer den boende behöver stöd och hur stödet bäst kan ges.

5.3 Genomförande - Gränsdragningar i integritet och tid mellan baspersonal och brukare

Figur 11. Resultat i genomförandefasen

När genomförandeplan ska användas är det meningen att baspersonal tillämpar det som den boendes kontaktpersonal har skrivit i planen. I denna fas använder jag som empiri egna iakttagelser i arbetet, intervjuer med handläggare och baspersonal samt huvudförfattare till underlagsrapport S2018:11/SOU2020:14.

Baspersonal är de som ansvarar för det arbete som ska utföras i denna fas utifrån ett antal logiker med olika principer som singlat ner från toppen av organisationen till golvet top-down. Samtidigt är det först i denna fas som den boende materialiseras i fallet och vars självständighet utifrån styrdokument är tänkt att styra bottom-up. På ett annat sätt än för andra personalkategorier är praktiska förhållanden av vikt.

Yrkesprofessionalism

Processen har i denna fas en tydligare skiljelinje mellan beställning och utförande. I kombination med införande av IBIC, att baspersonal inte utbildats i systemet och att jag inte ser mina kollegor använda genomförandeplaner blir intrycket att just detta dokument inte är ett arbetsverktyg.

Den introduktion jag får som timvikarie är proffsigt utförd av specialisterna som jobbar inom ramen för hälso- och sjukvårdslagen (HSL), sjuksköterskor, arbetsterapeuter och sjukgymnast. Introduktionen innefattar delegeringsutbildning i medicin och lyftutbildning. Båda har ett tekniskt, vårdande fokus även om den senare också innehåller frågor om bemötande och uppmuntrar till att fortsätta lära om detta på egen hand. Som vi sett under teorikapitlet är arbetsmiljö och gränsdragningar mellan baspersonals och brukares integritet en faktor som skiljer utförare från andra aktörer. Till inte så stor hjälp i gränsdragningen är den information jag, som ny, får på papper om bemötande och vad det innebär att vara professionell i LSS-verksamhet:

”Personal förväntas ifrågasätta, reflektera över sig själv och medborgarna men även över socialtjänstsystemet i stort och världen omkring sig. En stor utmaning ligger i att anpassa och modifiera sina insatser efter medborgarens behov och önskemål och att lära sig leva med osäkerhet som uppstår när allt sätts under åsiktsutbyte.”

(Uppförandekod Mellanstad)

Gränserna för hur långt det faktiska brukarmandatet går är här också otydlig. Vad ska prioriteras om den enskilde önskar något som är mot hens bästa på lång sikt men som hen önskar på kort sikt? Flera exempel ser jag i verksamheten med exempel som nattliga tv-maraton som hindrar daglig aktivitet.

Som ny behöver jag förstås i början vara ödmjuk och lyssna in och lära. Som tim- och sommarvikarie kommer jag tyvärr inte i kontakt med den pedagogiska samordnaren utöver den mejlkontakt vi har apropå uppsatsen. En annan vikarie känner inte alls igen formuleringarna kring bemötande eller att det förs någon diskussion kring dessa. En fast anställd baspersonal refererar till att de diskussioner som förs är de som uppstår spontant när de två baspersonal som schemaläggs tillsammans tar initiativ till det. På en annan enhet schemaläggs samtal kring de boende, dokumentation och genomförande.

Att kollegornas kompetens är viktig får jag vid ett flertal tillfällen till mig och första gången vid lyftutbildning för nyanställda då överföringssamtal kollegor emellan lyfts fram som viktiga avseende vilket kommunikationssätt den boende har. Detta får jag bekräftat av ett flertal olika personer under min anställning. Gemensamma utbildningar och den pedagogiska samordnaren nämns också men det ömsesidiga stödet från kollegor väger tungt.

Själv lär jag mig i samtal med kollegor bland annat hur det varit för dem, som medarbetare, när de arbetat på dåtidens vårdinstitutioner vars avveckling påbörjades i samband med omsorgslagen från 1985. Jag lär mig också om villkoren för de boende på vårdhemmen. Dessa kunskaper hade jag inte fått till mig av vare sig dokumentation eller introduktion och inte heller av de äldre som är märkta av dåtidens behandling av dem såtillvida att de kanske aldrig fått lära sig att kommunicera eller är skygga på grund av sättet de behandlats på. Summa summarum är kollegornas erfarenhetsbaserade kunskaper värdefulla i arbetet även om de tillvaratas på olika sätt på olika arbetsplatser.

Att stödpedagoger rekryteras har förstås inte gett någon effekt ännu. På grund av Corona har också arbetssätt som Delaktighetsmodellen, som utbildade handledare från en grannkommun håller i, pausats. Annars blir ju dessa inslag en del i en yrkesprofessionell kollegial kontroll.

Annan formell dokumentation av relevans är journalanteckningarna som i form är enkla men som ska ha relevans i förhållande till genomförandeplanen. (Nilsson & Nilsson, 2016) Dessa används både för att anteckna vad som hänt under arbetspasset men också för att uppdatera sig när man börjar ett pass.

Försök med handledning i dokumentation gjordes i Skandistad, utifrån utförarinitiativ. Dokumentationsombud och chefer förmedlade till handläggare att de ville ha tydliga, enkla regler för när man skulle dokumentera vad och hur i framförallt journaler. Handläggaren kunde inte ge de generella regler som efterfrågades utan menade att utförarna behövde bli mer självständiga i dokumentationen. Förväntningarna på baspersonalen hör alltså till den yrkesprofessionella logiken även om verkligheten kan se annorlunda ut.

Organisationsprofessionalism

Den organisationsprofessionella logiken är generellt svagare i denna fas med några undantag. Som korttidsvikarie anställs jag av Mellanstads bemanningsenhet och alltså inte direkt av utförarenheterna. Bemanningenheten samordnar vikariebehov med hjälp av en fast personalpool samt timavlönad personal, vilket förstås avlastar utförarcheferna och skapar flexibilitet. Samtidigt ger det upphov till oklarheter i kommunikationen. Exempelvis bokar enheten om mig att arbeta på en annan enhet en dag. Vid återkomst till basenheten visar det sig att mina kollegor blivit knapphändigt informerade. I tron att jag varit sjuk, kanske med Corona, har de oroat sig för bemanningen under helgen då jag är schemalagd. Ordinarie baspersonal har nämligen ansvar att kalla in vikarier när bemanningenheten är stängd utanför kontorstid. Det verkar ha skapat parallella rutiner som inte gynnar kärnverksamheten. I Kranstorp och Skandistad är det istället utförarna själva som ansvarar för att bemanna med vikarier.

Jag får en checklista för introduktion som ska gås igenom med de mentorer jag under två dagar på två olika ställen ”går bredvid”. Mina kollegor på boendena är dock inte fullt medvetna om checklistan eller vad mentorskapet innebär. Kontroll och auktoritet för introduktionen och vikarierna ligger utanför den ordinarie verksamheten och de fast anställdas rutiner. Kunskapen jag ska tillägna mig får därmed en organisatorisk-akademisk prägel med fokus på representation.

Auktoriteten för det jag lär kommer inte från kollegor eller från de boende utan från att jag som inlemmas i ett organisationspussel.

Det sociala paradigmet kopplat till organisationsprofessionalism ser jag skärvor av från tidigare brukarundersökningar, en sorts dokumentation, där lärplattor använts med stödbilder i form av Pictogram. På boendena används dock inte bildstöd i övrigt och inte heller lärplattan. Dessa har varit verktyg för uppgiften att svara på uppifrån initierade frågor om brukarna. Den medicinsko-organisatoriska logiken är dock fortsatt stark bland annat i besök från arbetsterapeuterna och sjuksköterskor resulterar i ordinationer som baspersonalen har svårt att hinna med.

Den organisationsprofessionella logiken och rapporteringen uppåt skyddar i vissa fall baspersonalen. En tidigare boende hade enligt baspersonalen en juridisk företrädare som varit missnöjd med i princip allting och legat på personalen. Ofta stämde inte klagomålen vilket innebar att personalen satte extra stor vikt vid dokumentation i journalen, dels för att själva kunna berätta för god man vad som faktiskt gjorts men också för att chefen ska ha insyn i detta och i sin tur kunna ansvara för verksamheten.

I andra sammanhang blir baspersonalen nödda att dokumentera uppåt för såväl sin egen skull som de boendes. Den nivå på stödet som sätts centralt i Skandistad stämmer inte alltid med verkligheten och då får baspersonalen problem med att hinna med någon annan boende. Bevisbördan för hur det förhåller sig faller på baspersonalen som måste ta sig an byråkratiska processer med dokumentation.

Brucarmandatsprofessionalism

Ska jag som personal arbeta för att bibehålla eller förändra de boendes egenskaper? Oklarheter kring uppdraget i människobehandlande organisationer uppstår i mötet med vissa genomförandeplaners ambition att förändra som mina kollegor inte alltid upplever stämmer överens med verklighetens möjligheter. Istället tolkar jag det som att det antingen är den tysta kunskapen om den boende som guidar dem eller rutiner som av någon anledning blivit institutionaliserade. Det finns till exempel inte utredningar eller beställningar på samma sätt för personer över 50 som flyttats från institutionsvård. I jämförelse med de andra boendena överväger de vårdande, medicinska uppgifterna. Det är svårt att se hur rutiner tas fram utifrån ett

verkligt brukarmandat för en person som har svårt att kommunicera och dessutom har flerfunktionshinder. Stor kompetens i att skaffa och använda sig av tyst kunskap och erfarenhet behövs avseende de sociala delarna av livet.

”Alltså ibland så är ju... hälsan begränsar ju i vissa fall. Vi har ju några stycken i kommunen där hälsan är inte så bra. Och fokuset blir ju mer på att lösa situationen med måendet än att tänka självständighet och utveckling.” (Handläggare Kranstorp)

På frågan hur baspersonalen vet att det de gör fungerar får jag av en baspersonal veta att hen ser återkopplingen i de boendes bemötande och praktiska handlingar som att släppa in henne i lägenheten som att ge verbal återkoppling. Här syns att brukarens kunskap är den som gäller.

I såväl Mellanstad som Skandistad och Kranstorp arbetar baspersonalen också med någon form av rutinbeskrivningar bredvid genomförandeplanen. Dessa är ofta i pappersform och fysiskt lättillgängliga. I samtal med en kollega som arbetat länge inom vården får jag veta att när hen började arbeta så hade hen en lapp i fickan med de nödvändigaste kunskaperna om de boende. Det sagda ligger i mitt bakhuvud när jag blir bokad att arbeta på ett boende jag aldrig varit på förut för ett jourpass. Jag och en nyanställd person som just ”gått bredvid” och ska arbeta sitt första riktiga pass ska arbeta tillsammans. Innan den ordinarie anställda lämnar oss får jag muntlig information om bemötande och vilken specifik äggkopp som medicinen ska ligga i för att det ska fungera för den boende. Jag har inte hunnit gå igenom alla genomförandeplaner men skriver upp detta på en lapp i fickan som senare visar sig användbar. Då har jag ändå stöd av ett övergripande schema på en tavla och kortare arbetsbeskrivningar på de individuella pärnarna. Dokumentation är mindre viktig i brukarmandatsprofessionalismen men inte oviktig i en vikaries värld. Kanske inte heller för ordinarie personal på LSS-boende? Detta stämmer med Hedlunds (2019) studie som visar att det finns en skillnad mellan den omsorg som beskrivs i dokumenten och den omsorg som faktiskt utförs.

”Våra boenden har sett det som en nödvändighet att ha en rutinpärm för att kunna justera olika aktiviteter ofta utan att behöva be om signaturer. Rutinerna om vem och när och hur som ska utföra insatserna ändras ofta och genomförandeplanen skulle kunna bli 20 sidor lång om allt ska in där istället. Så det blir som ett sätt att komma runt riktlinjerna om att

genomförandeplanen hela tiden ska förankras och signeras vid ändring.” (Handläggare Skandistad)

Närheten till brukarna ger många möjligheter att ge auktoriteten till den boende. På frågan om en baspersonal inte känner press att faktiskt dammsuga med den boende om det står att så ska ske i genomförandeplanen svarar min kollega att det är mindre viktigt att utåt visa att hen kan dammsuga med en medborgare än att de båda har ett bra möte och en bra känsla när hen går därifrån som går att bygga vidare på och som gör att den boende öppnar nästa gång. Bemötandet är det viktigaste.

”Vi kan bara vara de som lirkar och försöker på det sättet. Vi kan inte och det går inte och vi får inte göra på något annat sätt, och säga att nu ska vi. Det har jag ingen rätt att göra, det är deras hem. Och vill de ha sjuttioelva strumpor på golvet så får de väl ha det då.”
(Baspersonal Mellanstad)

Tid visar sig vara ett område där baspersonalen upplever konflikt mellan de boendes och det egna självbestämmandet.

”Jag vet vi hade den här diskussionen när vi startade upp, hur man lägger schema och allt sådant, vi har lite tider över som inte är lagda. Då ska man ju göra det runt medborgarnas behov och deras aktiviteter.../...att man måste vara lite flexibel då som personal.../ ... att man då *ändrar* och inte säger nej, det ligger inte i mitt grundschema, det kan inte jag.../ ... Så att man inte bara kör på och så får de rätta sig efter ett grundschema som finns.
(Baspersonal)

Här ser vi att det i idealet om brukarmandatslogik fortfarande, liksom på tiden då personalen bodde tillsammans med de boende, finns en idé om att personalen ska investera av sitt liv och sina känslor i form av att uppoffra tid som annars skulle varit egen att disponera.

Kan det vara så att LSS-boende som institution omöjliggör brukarmandat? Jag ser i arbetet att personalen behöver prioritera någons toalettbesök över någon annans på grund av bristande bemanning. Enhetschefen planerade att anställa ytterligare personal och att befintlig personal skulle hjälpa till med schemalaggningen. Tillvägagångssättet var att bokföra aktiviteter för

respektive brukare i ett täthetschema. Syftet, att ge den enskilde vad den behöver i resurser, utgår dock helt från personalens bedömning och inte i samråd med de boende. I de båda fallen ovan som handlar om schemaläggning har cheferna antagit olika perspektiv – i det första de boendes och i det andra medarbetarnas.

I Skandistad är det ovanligt att någon som har personlig assistans kommer till LSS-boende. Däremot kan personliga assistenter förflyttas till gruppboenden om den personliga assistansen sägs upp eller uppdragsgivaren avlider. Ett problem i det pedagogiska arbetet blir då att den före detta assistenten fortsätter att göra allt åt de boende, vilket inte främjar självständigheten och delaktigheten menar en baspersonal. En motpol i tänket är vardagssituationer då det är tydligt att baspersonalen förväntar sig att initiativen ska komma från de boende. När de boende är för sig själva i lägenheterna tolkas det som en önskan att få vara själva. Jag upplevde dock att när jag skulle knacka på en i förväg specificerad tid så stod ett par av de boende bakom dörren, redo att öppna upp och prata.

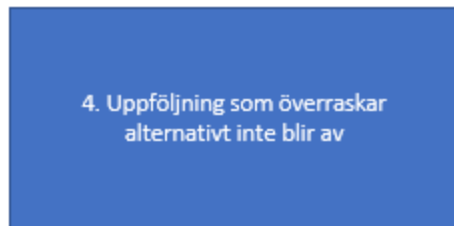
Skiftande syn på brukarmandat sätts här i relief – ska det vara brukarens vilja här och nu som uttrycker brukarmandatet eller en mer långsiktig egenmakt som baspersonalen handleder en kanske motsträvig brukare till? Kan en mer yrkesprofessionell kunskap guida baspersonalen i hur de skaffar tillfällen att tillägna sig tyst kunskap i arbetet?

Boende som LSS-insats rymmer begränsade möjligheter till självbestämmande, menar en baspersonal som tidigare arbetat med fritidsaktiviteter för målgruppen där valet är friare både av aktivitet och hur den utövas. Detta stämmer med rapporten Respekt för rättigheter som också framhäver att självständigheten ytterligare begränsas när andra stödinsatser avslås (Ahlgren et al, 2020). På serviceboendet där självständigheten är större är möjligheten att genomföra fritidsaktiviteter på egen hand större. Gemensamma utflykter ordnas ändå för de som är intresserade. På gruppboendet däremot sägs de boende inte vara så intresserade av gemensamma aktiviteter trots att nästan alla, inklusive en utflyttad, frivilligt deltar i midsommarlunch, fika och grillkväll.

Ytterligare begränsningar för att genomföra gemensamma aktiviteter menar personalen är rådande läge med Corona, att boendet inte har någon egen bil vilket gör det svårare att hitta på

spontana utflykter och bemanningen, som innebär att två personal alltid ska vara tillgänglig för en boende under vaken tid.

5.4 Uppföljning som överraskar alternativt inte blir av

Figur 12. Resultat i uppföljningsfasen

Under denna rubrik behandlas uppföljning i vidare bemärkelse. Genom intervjuer och samtal med handläggare och baspersonal fångas interaktion åt båda håll upp kring boende som utförarna lärt känna.

Yrkesprofessionell logik

Att biståndshandläggare och baspersonal har olika uppgifter och roller kan försvåra kommunikationen men också, när omständigheterna är gynnsamma, betyda kompetensöverföring och kollegial kontroll åt båda hållen. En handläggare lyfter fram fördelarna:

Handläggare: /... handläggare och uppföljning, det är ju en garant för att den enskilde får det man behöver. Det har sina fördelar med att vara nära i vardagen och fixa och dona men man har ett annat perspektiv om man kommer in och jag tänker att man måste ha respekt för varandras olika perspektiv.

Jag: Ja, det blir ju ändå en liten kontrollfunktion som man får som biståndshandläggare.

Handläggare: Ja. Med den enskildes fokus.

Den här interna kontrollfunktionen kan förstås upplevas både begränsande och som ett stöd av baspersonalen. Företrädare kan höra av sig till handläggare när det är något de inte tycker

fungerar på boendet. Här ska handläggare agera opartiskt utifrån sin roll vilket inte alltid är lätt och kräver att de gör lite research. Informationen kan vara ofullständig och det kan vara otydligt vem som äger frågan. Då händer det att handläggaren kontaktar baspersonal för att informera sig. Men det kan också vara baspersonal som kontaktar handläggaren i något ärende där baspersonalen behöver hjälp med spelregler utifrån en situation som uppstått på boendet.

Men i vissa fall har biståndshandläggare fått hämta grundläggande information från baspersonal. I samband med införande av IBIC för cirka två år sedan fick Mellanstad och Kranstorp problem med överföringen av dokumentation. Allt hamnade inte riktigt rätt i systemet, vilket innebar att handläggarna behövde gå igenom de digitala genomförandeplanerna igen. Detta påbörjade man i Kranstorp i samband med uppföljning på plats ute i verksamheten då de digitala versionerna jämfördes med pappersgenomförandeplanerna som baspersonalen uppdaterat separat. Här ser vi en yrkesprofessionell logik där utförarens roll lyfts liksom baspersonalens dokumentation som arbetsverktyg.

Också när det gäller boende som är 50+ och har bott på institution har handläggaren behövt hämta information från genomförandeplanen eftersom någon annan dokumentation inte funnits för att göra en utredning. Handläggaren i Mellanstad berättar att för denna målgrupp fick utförarna utgå från det lilla de visste och utifrån detta upprätta en genomförandeplan. Vid uppföljningen har handläggaren sedan gått baklänges i processen genom att plocka upp information från genomförandeplanen och därefter uppdatera rudimentära beställningar. Och med tiden, menar handläggaren, har baspersonalen allt mindre tagit på sig rollen som företrädare, det vill säga tog den roll som anhörig, god man eller förvaltare ska ha. Baspersonalen har istället fått mer fokus på uppdraget och kan ge bra information till handläggare vid uppföljning.

Organisationslogik

Samtliga tre handläggare jag intervjuat medger att uppföljningarna sällan blir av huvudsakligen på grund av tidsbrist som beror på införande av nya ärendehanteringssystem, Corona och andra omständigheter. I Kranstorp menar handläggaren att de få uppföljningar hen gjort visar på att baspersonalen förstått beställningen och gjort det de skulle utifrån den. Men i Mellanstad och Skandistad är handläggarna inte fullt så optimistiska.

”... det är som två separata dokument som inte knyts ihop som de borde... Beställare följer upp insatsen men det är snarare sin senaste beställning som man följer upp mer än genomförandeplanen.” (Handläggare i Skandistad)

Här ses ett skolexempel på nyinstitutionell särkoppling mellan beställare och utförare där dessa egentligen inte behövt interagera med varandra för uppgiften att följa upp. Uppföljningen ger legitimitet utåt med dokumentation som i huvudsak syftar till att representera organisationen snarare än att utvärdera om syftet med insatsen uppfyllts.

Brukarmandatslogik

Ibland upptäcker baspersonalen att boendeformen inte är rätt för den boende. Under min bredvidgång som vikarie görs flera rockader där personlig assistans blir till gruppboende, gruppboende blir till serviceboende och serviceboende blir till eget boende med boendestöd. Det blir då ett slags utveckling av självständigheten som LSS stipulerar. Men ibland är det alltför svårt att klara av självständigheten. I ett serviceboende refererar personal till

” några beslut som vart fattade där man kanske inte såg att där var lite större behov än vad som normalt krävs eller man anser ska vara i en servicebostad. Samtidigt så är ju inte det något lätt beslut att ta för någon handläggare för man måste ju lära känna personen... /... och se var är det faktiskt behov av ett stöd som är varaktigt, där man inte kan komma längre.../.” (Baspersonal)

Baspersonalen har en dialog med sin chef när liknande inträffar. Chefen i sin tur har kontakt med handläggare som är den som fattar beslut. Men vid ett tillfälle tog baspersonalen parti, oberoende av sin chef, för en boende vars beslut inte förlängts. Det gjorde man genom att göra en skrivelse utifrån sina synpunkter och skicka med i överklagan till förvaltningsrätten. En brukarmandatslogik kan således synas i formen på baspersonalens agerande, i det att baspersonalen *väljer* logiken men också i att de har handlingsutrymme i relation till chefer och biståndshandläggare för att göra så. Men också i innehåll är det intressant att baspersonalen i detta fall ansåg att brukaren inte hade kapacitet att bo så självständigt som handläggaren hade

beslutat. Det typiska medborgaridealet följs inte här utan den egna uppfattningen om individens förmågor.

Det exempel vi sett på yrkesprofessionell logik när handläggare använder sig av baspersonalens genomförandeplan för att skapa en beställning kan tolkas in under brukarmandatslogik. Det praktiska arbetet som föregår all dokumentation här beror av personalens tysta, erfarenhetsbaserade kunskap från arbetet med de boende.

När baspersonalen i högre utsträckning låter bli att ta på sig rollen som företrädare blir det också en tydligare gränsdragning mellan den boendes privata sfär och medarbetarna. Till skillnad från förr är det inte längre baspersonal i relation till den boende som garanterar att den boende får rätt stöd och service. Samarbetet med anhöriga och företrädare ser olika ut framförallt då vissa är mer aktiva än andra, som jag förstår det på mina kollegor. När de är aktiva kan en logik utifrån brukarmandat skönjas. När de är mindre aktiva lämnas större utrymme för den kollegiala kontrollen.

6. Slutsatser och diskussion

Jag formulerade inledningsvis en ambition att fördjupa hur de olika logikerna tar sig uttryck i LSS-processens faser framförallt i tanke och handling. Framförallt lyfte jag brukarmandatsprofessionalism som en intressant utmanare till yrkes- och organisationsprofessionalism. Under sektion 6.1 sammanfattar jag svaren på frågorna ”Hur uttrycker sig olika professionella logiker i LSS-processens faser i praktiken? Och hur ser samspelet mellan dessa ut?” I sektion 6.2 utvecklar jag ett par tankegångar i en diskussion och i 6.3 ger jag förslag på vidare forskning.

Figur 13. Resultat i LSS-processens fyra faser

6.1 Sammanfattning resultat och slutsats

I den *utredande fasen* tävlar framförallt den organisationsprofessionella logiken med den yrkesprofessionella. Handläggares handlingsutrymme begränsas av manualbaserade metoder som inte alltid anpassas lokalt, organisatorisk särkoppling av nivåbedömning på de sökande och handläggareutredning, att medborgares första kontakt med kommunen går via medier som e-tjänster och medborgarkontor, förhandlingar med chefer om behov kontra utbud. Hur stark den yrkesprofessionella logiken är beror förstås också av handläggarens erfarenhet och kompetens.

Det finns ansatser till brukarmandatslogik såsom familjerådslag och att handläggare ska få utbildning i kommunikationsstöd. För att bli ännu bättre på att besluta om rätt självständighetsgrad och boendeform skulle handläggare behöva mer tyst kunskap från samvaron med den enskilde men vid nya utredningar finns inte den möjligheten.

I *översättarnas fas*, när genomförandeplan ska upprättas, blir baspersonalens kompetens en viktig parameter. De anställda är en heterogen personalgrupp och olikheter mellan kommuner och enheter syns i arbetssätt. Åtminstone ett par av huvudkommunerna har sökt stötta baspersonalens kompetensutveckling. Översättare i form av stödpedagoger och metodutvecklare har kommit olika långt. Den professionalisering som forskning visar är på frammarsch inom utförare blir tydlig i förväntningarna på arbetet med dokumentation. Handläggares överlämning av ärendet ger till skillnad från HSL-personalen större utrymme för tolkning och yrkesprofessionell logik hos baspersonalen.

Men i upprättandefasen kommer ibland genomförandeplanens funktion som arbetsverktyg i skymundan för genomförandeplanen som representation av verksamheten. Manualbaserade arbetssätt som utförarna inte utbildats i förutsätts användas i IT-system som kräver kompletterande manualer. När kommunikation från chefsnivå om förändrade arbetssätt brister känner sig baspersonalen demotiverad.

Hur mötet mellan den enskilde och baspersonalen går till är den kanske viktigaste delen i utformningen av genomförandeplanen. Det finns reglerat i LSS 6§ att ”Den enskilde skall i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges.” Förväntningen är här stor inte bara på baspersonalen men också på den boende, hens förmåga att kommunicera och agera rationellt. Kommunikation är det enskilt viktigaste redskapet här och en förutsättning för brukarmandat.

I *genomförandefasen* finns höga förväntningar på baspersonalens yrkesprofessionalism. Förväntningarna tar sig uttryck i bl.a. skrivna uppförandekoder. I fallet visades att där man inte systematiserat erfarenhetsutbyten kollegor emellan användes genomförandeplanen sparsamt.

Som timvikarie och sommarvikarie upplever jag en parallell byråkrati på grund av att jag är anställd via kommunens bemanningsenhet och inte direkt av någon utförarenhet. Det tar sig uttryck i kollegors okunskap om bemanningsenhetens rutiner för introduktion av vikarier, där de

ska vara behjälpliga, och bristande kommunikation vid schemaändringar. Den organisationsprofessionella logiken märks också i införskaffande av lärplattor som använts endast för insamling av statistik. Baspersonalen själva använder sig också av denna logik i journalrapportering uppåt gentemot chefer och företrädare som ett medel för att stärka sin egen position i konflikter eller potentiella konflikter.

Baspersonalen lägger större vikt vid det praktiska utförandet än dokumentationen och hur arbetet representeras utåt. Den boendes egen vilja och kunskap lyfts fram. För att underlätta arbetet skapas separata, mindre formella rutinbeskrivningar som är användbara bland annat för vikarier. Ambitionerna i genomförandeplanerna upplevs av baspersonalen inte alltid stämma med verklighetens möjligheter. En trolig tolkning av detta är att handläggarens beställning kopieras över till genomförandeplanen utan att det finns någon egentlig förståelse. Ytterligare svårigheter vid tillämpning av genomförandeplan är brist på dokumentation för äldre som institutionsvårdats och har kommunikativa svårigheter. De medicinska arbetsuppgifterna kan här krocka med de sociala att främja självständighet och delaktighet. Sist men inte minst är tolkningen av den boendes självbestämmande viktig i hur baspersonalen arbetar: Är det självbestämmande på kort eller lång sikt som ska främjas? Hur ska personalen förhålla sig till den människobehandlande organisationens uppgifter – hjälpa de boende att bibehålla eller förändra sina egenskaper? Exempelvis är arrangerande av fritidsaktiviteter i huvudkommunen mycket ojämnt fördelade över enheterna.

I **uppföljningsfasen** finns exempel på hur biståndshandläggare, i vissa specifika fall, plockar upp information från genomförandeplaner och utifrån dessa skapar beställningar. Den omvända processen ger stor legitimitet åt baspersonalens kompetens, vilket visar på deras roll i det yrkesprofessionella arbetet. Samtidigt ger deras input till handläggaren kött på benen utifrån en erfarenhetsbaserad kunskap av just individen det handlar om som pekar på en brukarmandatslogik. I ett fall ser vi också att baspersonalen, oberoende av sin chef, går emot handläggarens beslut då de gör en annan bedömning utifrån sin kunskap om och relation till den boende.

Generellt blir dock sällan formella uppföljningar, där handläggaren följer upp genomförandeplanen, av. Och om den blir av finns indikationer på att handläggaren snarare

följer upp sina egna formuleringar än vad som faktiskt gjorts i verksamheten och hur behovet ser ut.

Som förväntat visar analysen att en aktör kan stå under inverkan från flera logiker samtidigt. Analysen visar också att interaktionen mellan aktörerna präglas av logikerna. Exempelvis har biståndshandläggarna mindre utrymme att välja bort både professionell och organisatorisk logik medan baspersonalen lättare kan göra det i tanke. Ett uttryck för detta är användningen – eller icke-användningen – av manualbaserade metoder. Baspersonalens arbete tar alltså inte nödvändigtvis vid där handläggarens arbete slutar. Baspersonalen är å andra sidan mer styrd av praktiska förhållanden som en organisatorisk logik ger men även av brukarens önskemål. Brukarens logik är svårare att dra tydliga gränser kring men tolkningsutrymmet pekar på en större valbarhet av logiken. Den samverkan som finns i mindre formaliserad uppföljning mellan utförare och beställare visar på hur brukarens mandat kan tas tillvara i existerande ärenden. Här ges också baspersonalen ett visst professionellt mandat, vilket ger en ram av professionell logik åt båda parter. Inrättande av fler verksamhetspedagoger på utförarsidan kan lägga större tyngdpunkt på denna logik. Agenterna i processen lär inte bara återskapa logikerna men genom sina handlingar också förändra dem när kontexten förändras.

Figur 6. Inbördes relation mellan tävlande professionella logiker

Sammanfattningsvis ses samtliga tre undersökta professionella logiker. Dessa kan förstås kompletteras av andra logiker och undersökas närmare. Utifrån frågeställningen kan konstateras att viss övervikt åt något håll finns i de olika faserna av LSS-processen men att någorlunda

jämvikt råder, troligen för att en särkoppling tillåter samexistensen av parallella logiker. Kanske behövs också de olika logikerna för att främja syftet med LSS och organisatorisk stabilitet genom en maktindelning i funktioner som är exekutiva (utförare), lagstiftande (förtroendevalda) och dömande (biståndshandläggare).

6.2 Diskussion

I framställningen av fallstudien berörs inte förhållanden om ledarskap och arbetsmiljö. En analys kring dessa perspektiv hade kunnat göras med en annan frågeställning. Detsamma gäller skillnader mellan etablerade verksamheter och nystartade och organisationskultur. Att gå in djupare på skillnader inom målgruppen LSS hade kunnat öppna upp för bredare frågor om policy och etik. Jag hade också kunnat ställa frågan vad beställningar och genomförandeplaner egentligen är ett uttryck för. Eller fördjupat mig i en logik och gjort en narrativ analys med historiens medicinska och sociala paradig som bas. Mitt val har dock varit att fokusera på hur biståndshandläggare och baspersonal tänker, agerar och samspelar. I de två följande styckena vill jag ändå utveckla några tankegångar innan jag avslutar med förslag till vidare forskning.

Trycket på professionalisering av utförarverksamheten är intressant ur flera aspekter. Vad kommer det att innebära för den redan verksamma personalen? De ökade förväntningarna på dokumentering verkar inte uppfyllas av baspersonalen. Samtidigt har vi sett exempel på hur baspersonalens kompetens kan vara värdefull i uppföljningen. När stödpedagoger rekryterats skulle deras formella kompetens kunna lyfta den erfarenhetsbaserade kompetens som baspersonalen redan har men som inte syns i dokumentationen. Kan det också vara så att stödpedagoger skulle kunna fungera som en bro mellan handläggares och baspersonals logiker, till exempel genom att hjälpa till i tolkning av yrkeskod och brukarmandat?

Kunskap om utvecklingsstörning som primär kraft för utveckling av LSS-verksamhet behöver modifieras. Sedan Grünewald skrev *Från patient till medborgare* har den etisk-humanistiska drivkraften kämpat i motvind. Brukar- och anhörigorganisationer som FUB, en intresseorganisation för personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras anhöriga, har startat upp juridisk rådgivning och informationskampanjer men även andra ideella organisationer som till exempel arvsfondsprojektet Lagen som verktyg. Behovet av dessa talar emot en på sikt

stärkt brukarmandatslogik i Sverige. Att Järkestig-Berggren tar upp att brukare idag är mer välinformerade ligger som en förutsättning för brukarmandatslogik men detta gäller förstås olika beroende på individens förutsättningar. Som Altermark (2017) påpekar finns en norm om ett medborgarideal som också omfattar personer med intellektuell funktionsnedsättning. Det märks bland annat i förväntan att de själva ska förstå sammanhanget med livsområden som handläggarna har mallar för, att de i samtal med handläggare och baspersonal kan förklara sina önskemål och behov och att de ska ta initiativ till sociala aktiviteter och fritidsaktiviteter. Kompetens är förstås viktig för personal som arbetar med dessa personer men minst lika viktig bör den etisk-humanistiska drivkraften vara. Människor som har svårt att uppfylla skyldigheter kopplade till medborgarskapet måste tillåtas att avvika från normen utan att för den skulle fråntas sina rättigheter. I detta ligger den viktigaste pedagogiska utmaningen, inte för de boende men för alla som arbetar i LSS-processen.

6.2 Vidare forskning

Det skulle vara önskvärt, och gå i linje med Bigby & Beadle-Browns (2018) uppmaning, att forska på hur målgruppen personer med intellektuell funktionsnedsättning upplever att man arbetar med genomförandeplansprocessen. Målgruppens upplevelse av bemötande och hur deras självständighet och delaktighet främjas i insatsen LSS-boende. Att göra detta skulle kräva resurser i form av tid och mandat för genomförande och skulle kunna göras som aktionsforskning, d.v.s. en praktisk tillämpning av metodik parallellt med de teoretiska studierna. Inspiration till metodik kan hämtas från Active Support och från Sociala nätverk och kommunikationscirkel (Andersson, 2011) som inte bara bidrar till en mer komplett bild av den boendes synpunkter och preferenser men som i sig själv är ett verktyg för ökad självständighet och delaktighet.

Evidensbaserade arbetsätt är svåra att ta fram inom det människobehandlande området, inte minst när det gäller funktionsvariationer som kan ta sig så olika uttryck. Det är dock viktigt ur en etisk-humanistisk vinkel att ha klart för sig vilka lärandeteorier och vilken kunskapssyn professionella som individer, i grupp och i det organisatoriska fältet intar. Ett förslag till vidare forskning är att professionella själva kan undersöka vilken roll de intar och reflektera över

sammanhanget. Se bilaga 3 för förslag till idealtypsmatris där analyser av de professionella logikerna kan fördjupas med lärandeteoretiker från de medicinska och sociala paradigmen.

Källförteckning

Active Support & Practice Leadership. (u.å.). LaTrobe University, Living with Disability Research Centre. (Hämtad 2020-05-04) Tillgänglig via: <https://www.latrobe.edu.au/lids/research/effective-disability-services/active-support-And-practice-leadership>

Ahlgren, M. (red.) (2019). *Respekt för rättigheter? Rapport om hur Sverige lever upp till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2019*. Funktionsrätt Sverige med flera. (Hämtad 2020-07-01) Tillgänglig via: https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/04/Funktionsra%E2%95%A0%C3%AAtt-Sverige_Rapport_DIGITAL-VERSION_Enkelsidor_REV-2003_ORI.pdf

Alvesson, M. (2003). Methodology for Close up Studies: Struggling with Closeness and Closure. (online) *Higher Education*, **46**(2), ss. 167 - 193. (Hämtad 2020-04-30) Tillgänglig via: <https://search-ebshost.com.proxy.mau.se/login.aspx?direct=true&db=edsjrs&AN=edsjrs.3447465&lang=sv&site=eds-live>

Altermark, N. (2017). The post-institutional era: visions of history in research on intellectual disability. (online) *Disability & Society*, **32**:9, ss. 1315 - 1332. (Hämtad 2020-01-04) Tillgänglig via: <https://lup.lub.lu.se/search/publication/8356de72-0e0e-4cfe-8498-4f942b99af95>

Andersson, L. (2011). *Med kommunikation i sikte: Sociala nätverk som modell för samverkan och utveckling av samspel och kommunikation*. Riksförbundet FUB: s forskningsstiftelse ALA. Sundbyberg: Litografia/Alfaprint.

Argyris, C. (1990). *Overcoming organizational defenses*. New York, Allyn & Bacon.

Arvidsson, P. (2019). *Från policy till praktik – En studie om organisering inom LSS-området*. FoU-rapport 2019:3. Lic.-avh., Malmö universitet. (Hämtad 2020-11-01) Tillgänglig via: https://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/29836/978-91-7877-034-2_Arvidsson%20Muep.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Betaniapodden – en LSS pod (2020a). *Reflektion kommunikation samverkan*. (podcast), 31 mar. (Hämtad 2020-03-04) Tillgänglig via: <https://betaniapodden.libsyn.com/>

Betaniapodden – en LSS pod (2020b). *Den professionella rollen*. (podcast), 21 jan. (Hämtad 2020-03-04) Tillgänglig via: <https://betaniapodden.libsyn.com/>

Bigby, C. & Beadle-Brown, J. (2018). Improving Quality of Life Outcomes in Supported Accommodation för People with Intellectual Disability: What Makes A Difference? *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. **31**, ss. e182-e200. Doi:10.1111/jar.12291

Bigby, C., & Frawley, P. (2010). *Social work and intellectual disability: Working for change*. London: Palgrave MacMillan.

Bornemark, J. (2018). *Det omätbaras renässans. En uppgörelse med pedanternas världsherravälde*. Volante: Stockholm.

Brante, T. (2009). Vad är en profession? Teoretiska ansatser och definitioner. i L Maria (red.), *Vetenskap för profession*. Högskolan i Borås, ss. 15-34. Tillgänglig via: <https://portal.research.lu.se/portal/files/3875263/1496953.pdf>

Bryman, A. & Bell, E. (2011). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. 2. Uppl. Återutgiven, Stockholm: Liber AB.

Callon, M. (1984). 'Some elements of a sociology of translation: Domestication of the scallops and the fishermen of St Brieuc Bay', *Sociological Review*. Doi: 10.1111/j.1467-954X.1984.tb00113.x.

Czarniawska, B. (2005). *En teori om organisering*. 2 omarb. utg. Lund: Studentlitteratur.

Carlsson, T. & Nilsson, A. (2016). *Social dokumentation i handläggning och genomförande – med värdegrund och ICF*. Stockholm: Gothia Fortbildning.

DiMaggio, P. & Powell, W.W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review*, 48(2): ss. 147-160
I HOLMBLAD, BRUNSSON, K, red. *Organisationer*. Malmö: Studentlitteratur.

Drew, Chris. (2020). *What is the Humanistic Theory in Education?* (Online) Helpful Professor. (Hämtad 2020-08-03) Tillgänglig via: <https://helpfulprofessor.com/?s=democratic+theory>

Dunér, A. & Olin, E. (2011). En begynnande professionalisering? Om gränsarbete och kompetenskrav inom funktionshinderverksamhet och äldreomsorg. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 4(4), ss. 336 - 353. Tillgänglig via: <https://journals.lub.lu.se/svt/article/view/15722>

Dunér, A & Wolmesjö, M. (2015). Interprofessional Collaboration in Swedish health and social care from a care manager's perspective. (Online) *European Journal of Social Work*. (Hämtad 2020-04-11) Tillgänglig via: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-108003>

Evetts, J. (2006a). Short note: The sociology of professional groups- new directions. *Current Sociology*, 54, ss. 133–143. Doi:10.1177/0011392106057161

Evetts, J. (2006b). Trust and Professionalism: Challenges and occupational changes. *Current Sociology*. Doi: 10.1177/0011392106065083

Flyvbjerg, B. (2003). Fem missförstånd om fallstudieforskning. *Statsvetenskaplig tidskrift*. 106, ss. 185 – 206. Tillgänglig via: https://www.researchgate.net/publication/244584290_Fem_missforstand_om_fallstudieforskning

Fred, M. (2018). *Projectification: The Trojan Horse of Local Government*. Diss. Lund: Lunds universitet. (Hämtad 2020-02-28) Tillgänglig via: <https://search-ebshost->

com.proxy.mau.se/login.aspx?direct=true&db=cat05074a&AN=malmo.b2327447&lang=sv&site=eds-live

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. Återutgiven 1993. Penguin Random House UK.

Friedland, R. & Alford, R.R. (1991), Bringing society back in: symbols, practices and institutional contradictions. I Powell, W.W. & DiMaggio, P.J. (red), 1991. *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. Chicago: The University of Chicago Press, ss. 232-63.

Glaser, B.G. & Strauss, A.L. (1967). *The Discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine.

Greenwood, R. Raynard, M. Kodeih, F. Micelotta, E.R. Lounsbury, M. (2011). Institutional Complexity and Organizational Responses. *The Academy of Management Annals*, 5(1), ss. 317-371.

Grünwald, K. (2008). *Från idiot till medborgare: De utvecklingsstördas historia*. 2. Uppl. Stockholm: Gothia förlag AB.

Guba, E.G. & Lincoln, Y.S. (1994). *Competing paradigms in social research*. I: N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (red.), *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Hall, P. (2012). *Managementbyråkrati - Organisationspolitisk makt i svensk offentlig förvaltning*. Malmö: Liber.

Hasenfeld, Y. (2010). *Human services as complex organizations*. (2nd ed.) Los Angeles: Sage.

Hjärpe, T. (2020). *Mätning och motstånd: Sifferstyrning i socialtjänstens vardag*. Diss. Lund: Lunds universitet. Tillgänglig via: <http://lup.lub.lu.se/record/40a723ea-da90-4435-ab45-e373d0b12c9a>

Holmblad Brunsson, K. (2002). *Organisationer*. Malmö: Studentlitteratur.

Ineland, J. (2020). Legitimacy and ambiguity: institutional logics and their outcome for people with intellectual disabilities. *Research and Practice in Intellectual and Developmental Disabilities*, 7:1, ss. 54-63, Doi: 10.1080/23297018.2019.1641833

Independent Living Institute. (2019-02-28). Eva Borgström, FUB – ”Man måste se LSS som en helhet”, *Assistanskoll*. (Hämtad 2020-07-21) Tillgänglig via: <https://assistanskoll.se/20190228-Eva-Borgstrom-FUB-Man-maste-se-LSS-helhet.html>

International Organization of Standardization (IOS). (2014). *Focus*, nr 107. Tillgänglig via: https://www.iso.org/isofocus_107.html

Johnsson, E. & Svensson, K. (2006). Theory in social work – some reflections on understanding and explaining interventions. *European Journal of Social Work*, 8, ss. 419-433. Doi:10.1080/13691450500314442

Järkestig Berggren, U. (2015). Building on users' knowledge as a basis for professional expertise? An example from Swedish social care services. *European Journal of Social Work*, 18:5, ss. 718-730. Doi: 10.1080/13691457.2014.934662

Justesen, L & Mik-Meyer, M. (2011). *Kvalitativa metoder: från vetenskapsteori till praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Kanter, R.M. (1977). *Men and Women of the Corporation*. New York: Basic Books.

Knights, D. & D. McCabe. (1997). "How would you measure something like that?" Quality in a retail bank. *Journal of Management Studies*, 34 (3), ss. 371-388

Lascoumes, P. & Le Galès, P. (2007). Introduction: Understanding Public Policy through Its Instruments – From the Nature of Instruments to the Sociology of Public Policy Instrumentation. *Governance*, 20(1), ss. 1–21. Doi: 10.1111/j.1468-0491.2007.00342.x

Latour, B. (2015). *Tinget återställt: en introduktion till actor-network theory*. Lund: Studentlitteratur.

Latour, B. (1987) *Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers Through Society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Law, J. (1992). Notes on the theory of the actor-network: Ordering, strategy, and heterogeneity. *Systems Practice*. Doi: 10.1007/BF01059830

Lee, B., Collier, P.M. & Cullen, J. (2007). Reflections on the use of case studies in the accounting, management and organizational disciplines. *Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal*, 2(3), ss. 169-178.

Lincoln, Y.S. & Guba, E. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.

Lindberg, L. & Grönvik, L. (2011) *Funktionshinderspolitik: en introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Mansell, J. & Beadle-Brown, J. (2012). *Active Support: Enabling and Empowering People with Intellectual Disabilities*. London: Jessica Kingsley Publishers. (Hämtad 2020-06-10) Tillgänglig via: <https://search.ebscohost.com.proxy.mau.se/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=476329&lang=sv&site=eds-live>

Novotna, G. (2014). Competing institutional logics in the development and implementation of integrated treatment for concurrent disorders in Ontario: A case study. *Journal of Social Work*, 14(3), ss. 260-278.

Oskarsson, A-L, Kolkowska, E. & Essunger, H. (2020). *När goda intentioner försämrar: Hur IBIC bidrar till rättsosäkerhet, suboptimering och försämrad arbetsmiljö*. Underlagsrapport till Statens offentliga utredning S 2018:11/SOU 2020:14. Poseifon: Örebro universitet.

Pache, A. Santos, F. (2013). Inside the Hybrid Organization: Selective Coupling as a Response to Competing Institutional Logics. *Academy of Management Journal*, 56(4), ss. 972-1001.

Persson, S. och Uhnöo, S. (2018). I spänningsfältet mellan institutionella logiker - professionella och frivilliga vid skogsbranden i Västmanland. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 24(1–2), ss. 62–79. (Hämtad 2020-08-09) Tillgänglig via: <https://search-ebsohost.com.proxy.mau.se/login.aspx?direct=true&db=edsswe&AN=edsswe.oai.DiVA.org.kau.68815&lang=sv&site=eds-live>

Pollitt, C. & Bouckaert, G. (2017). *Public management reform. A Comparative Analysis - New Public Management, Governance and the Neo-Weberian State*. 4. Uppl. Oxford: Oxford University Press.

Prior, L. (2003). *Using Documents in Social Research*. London: Sage.

Riestola, P. (2013). *Chef i en högpresterande kultur. Implementering av ett globalt managementkoncept i lokala organisationskulturella kontexter*. Doktorsavhandling, Karlstad Universitet.

Røvik, K. A. (2016). Knowledge Transfer as Translation: Review and Elements of an Instrumental Theory. *International Journal of Management Reviews*, Vol. 18, 290–310 (Hämtad 2020-05-13) Doi: 10.1111/ijmr.12097

SFS 2017:30. *Hälso- och sjukvårdslag*. Svensk författningssamling. Sveriges riksdag.

SFS 2010:800. *Skollag*. Svensk författningssamling. Sveriges riksdag.

SFS 2003:460. *Lag om etikprövning av forskning som avser människor*. Svensk författningssamling. Sveriges riksdag.

SFS (prop. 1999/2000:79). *Från patient till medborgare*. Svensk författningssamling. Sveriges riksdag.

SFS 1993:387. *Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade*. Svensk författningssamling. Sveriges riksdag.

SFS 1985:568. *Lag om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl.* Svensk författningssamling. Sveriges riksdag.

Silverman Ph.D., D. (2011), *What is naturally occurring data?* 2011 (film online). London: Sage. [Hämtad 2020-07-20], Doi: 10.4135/9781412993784

Socialdepartementet. (2000). *Från patient till medborgare* (Regeringens proposition 1999/2000:79) Stockholm: Regeringskansliet.

Social science research paradigms: positivism and interpretivism. (2018) (film online). London: Sage. (Hämtad 2020-05-12) Tillgänglig via: <https://methods.sagepub.com/video/social-science-research-paradigms-positivism-and-interpretivism>

Socialstyrelsen. (2020). *Boendialternativ för vuxna enligt LSS.* (Hämtad 2020-07-17) Tillgänglig via: <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/boende-for-personer-med-funktionsnedsattning/bostad-med-sarskild-service-for-vuxna-eller-annan-sarskilt-anpassad-bostad-for-vuxna/>

Socialstyrelsen. (2018). *Bostad med särskild service för vuxna enligt LSS.* 2018. Socialstyrelsens handbok. (Hämtad 2020-01-10) Tillgänglig via: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2018-6-12.pdf>

Socialstyrelsen. (2014). *Delaktighet och inflytande i arbetet med genomförandeplaner. Kunskapsstöd till verksamheter för personer med funktionsnedsättning.* (hämtad 2020-05-02) Tillgänglig via: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2014-10-6.pdf>

Socialstyrelsens termbank. (2013) (Online). *Brukare.* (Hämtad 2020-01-08) Tillgänglig via: <https://termbank.socialstyrelsen.se/?TermId=522&SrcLang=sv>

Socialtjänstpodden (2019). *Standardisering – utveckling eller hot mot det sociala arbetet?* (podcast), 29 maj. Tillgänglig via: <https://akademssr.se/post/standardisering-utveckling-eller-hot-mot-det-sociala-arbetet>

Sommar & Vinter i P1. 2020. *Martin Högglund. Hyllad svensk filosof vars bok "This Life" har fått enormt genomslag i USA.* (radioprogram). Sveriges Radio, P1, 7 aug. Tillgängligt via: <https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/1518808?programid=2071>

SOSFS 2014:5. *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS.* Stockholm: Socialstyrelsen.

Stake, R.E. (1995). *The art of case study research.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Strauss, A. & Corbin, J.M. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Swedberg, R. (2012). Theorizing in sociology and social science: turning to the context of discovery. *Theory and society*, 41 (1), ss.1-40.

Thornton, P. H. & Ocasio, W. (1999). Institutional Logics and the Historical Contingency of Power in Organizations: Executive Succession in the Higher Education Publishing Industry, 1958-1990. *American Journal of Sociology*, 105(3), ss. 801-843. Doi: 10.1086/210361

United Nations. (UN) (2006) *Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (CRPD). Tillgänglig via: https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convention_accessible_pdf.pdf

Vems val? Podden om funktionshinder, mänskliga rättigheter och självbestämmande (2019). *Vems val 01. Podden om artikel 19 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. (podcast), 18 dec. Tillgänglig via: <https://lagensomverktyg.se/2019/vems-val-01-podden-om-artikel-19-i-konventionen-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning/>

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab. Tillgänglig via: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Vision. (2017). *Chefers förutsättningar är avgörande för en hållbar välfärd. Därför behövs riktmärken för antal medarbetare per chef*. (Hämtad 2020-08-27) Tillgänglig via: <https://alfresco.vgregion.se/alfresco/service/vgr/storage/node/content/workspace/SpacesStore/f42e43c6-9310-4393-abc2-26840adb8a7c/Regn%c3%b6%202017.%20Chefers%20f%c3%a4ruts%c3%a4ttningar%20%c3%a4r%20avg%c3%b6rande%20f%c3%b6r%20en%20h%c3%a5llbar%20v%c3%a4lf%c3%a4rd.pdf?a=false&guest=true>

Weiss-Gal, I. & Welbourne, P. (2008). The professionalisation of social work: A cross-national exploration. *International Journal of Social Welfare*, 17, ss. 281-290. Doi: 10.1111/j.1468-2397.2008.00574.x

Westlund, P & Sjöberg, A. (2010). *Antonovsky inte Maslow – för en salutogen omsorg och vård*. 3 uppl. Solna: Fortbildning AB/Tidningen Äldreomsorg.

Wolcott, H.F. (1995). Making a study more ethnographic. I: J. van Maanen (red.), *Representation in ethnography*. London: Sage.

Wällstedt, Niklas & Almqvist, Roland. (2015). From 'either or' to 'both and': Organisational management in the aftermath of NPM, *Scandinavian Journal of Public Administration* 19(2), ss. 7-25

Yin, Robert K. (2006). *Fallstudier: design och genomförande*. Malmö: Liber.

Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen. Del 1 & 2. SOU 2018:88. Betänkande av LSS-utredningen. Stockholm: Elanders. Tillgänglig via: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2019/01/sou-201888/>

Bilagor

1. Empiriskt underlag

Intervjuer och samtal

	Antal	
Betaniapodden, samtal mellan verksamma på utförarsidan	2	
Intervju LSS-handläggare Kranstorp	1	
Samtal med baspersonal Kranstorp	1	
Intervju LSS-handläggare Mellanstad	1	
Intervju baspersonal Mellanstad	1	
Informella samtal/etnografi med baspersonal på Mellanstad	5	
Samtal med arbetsterapeut Mellanstad	1	
Samtal med processledare IBIC Mellanstad	1	
Mejlväxling med pedagogisk samordnare Mellanstad	1	
Mejlväxling med LSS-handläggare/metodutvecklare Skandistad	1	
Samtal med baspersonal Skandistad	1	
Samtal med huvudskyddsombud Skandistad	1	
Samtal med Anna-Lena Oskarsson, huvudförfattare för Underlagsrapport till Statens offentliga utredning S 2018:11/SOU 2020:14	1	

2. Översättningsstrategier enligt Røvik

Rovik (2016) har identifierat tre huvudsakliga översättningsstrategier och formulerat riktlinjer för när de fyra olika strategierna bör användas:

Kopiera

- Kunskapen som ska översättas är uttalad, okomplicerad och icke-kontextberoende
- Det är svårt att transformera kunskapen
- Sändare och mottagare är lika varandra i kritiska aspekter

Addera och ta bort:

- Addera när kunskapen som ska omsättas i praktik har viktiga icke-uttalade aspekter
- Addera information när det varken är svårt eller lätt att transformera kunskapen
- Addera och ta bort om sändare och mottagare är ganska men inte mycket lika

Ändra:

- Ändra när kunskapen är underförstådd, komplex och kontextberoende
- Ändra när det är möjligt att transformera kunskapen
- Ändra om sändare och mottagare är olika varandra i kritiska aspekter

3. Idealtypsmatris medicinska och sociala paradig samt logiker

	Den klassiska professionen	Brukarmandatslogik	Organisationslogik
Kunskapsbas Kontroll Auktoritet Handlingsutrymme i praktiken	Akademisk Professionella utövare Tillit Handlingsutrymme + kollegial granskning	Användarens kunskap Stat Tillit från användare och användarorganisationer Handlingsutrymme	Akademisk, organisatorisk Managementtekniker (NPM) Hierarkisk struktur Standardiserade procedurer
Medicinsk/vårdlogik Instrument: Vålgörenhet Teknik: Vård Verktyg: Handlingsberedskap, behandling Kunskapssyn: Naturvetenskaplig/behaviorism			
Social/medborgerlig Instrument: Kunskap och delaktighet som rättighet Teknik: Pedagogik Verktyg: Förberedelse Kunskapssyn: Social/konstruktivism + demokratisk teori			